

Univerza v Mariboru

Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju

Urednici:

dr. Marta Licardo in dr. Dragica Haramija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju

Urednici:
dr. Marta Licardo
dr. Dragica Haramija

Oktober 2017

Naslov: Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju

Title: How to develop family literacy in preschool period

Urednici: doc. dr. Marta Licardo (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta),
red. prof. dr. Dragica Haramija (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta).

Strokovna recenzija: doc. dr. Simona Pulko (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta),
izr. prof. dr. Melita Zemljak Jontes (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta).

Jezikovna recenzija: izr. prof. dr. Mira Krajnc Ivič (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta).

Tehnični urednik: Jan Perša (Univerzitetna založba Univerze v Mariboru).

Oblikovanje ovitka: Jan Perša (Univerzitetna založba Univerze v Mariboru).

Ilustracija na ovitku: Tanja Komadina.

Grafične priloge: Avtorji poglavij.

Izdajateljica:

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
tel. +386 2 229 96 00, faks +386 2 229 37 60
<http://www.pef.um.si>, dekanat.pef@um.si

Založnik:

Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
tel. +386 2 250 42 42, faks +386 2 252 32 45
<http://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdaja: Prva izdaja

Vrsta publikacije: Elektronska knjiga

Dostopno na: <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/281>

Izid: Maribor, oktober 2017

© Univerzitetna založba Univerze v Mariboru

Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba tega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranjevanjem v elektronski obliki.

Projekt *V obsegu besed* je financiralo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Raziskovalno-razvojni projekt je vodila Pedagoška fakulteta UM, partnerski organizaciji sta bili Filozofska fakulteta UM in Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS; sodelovalo je 14 vrtcev iz vseh slovenskih regij, in sicer Zavod Osnovna šola Cerklje – Enota vrtcev, Vrtec Jurček pri OŠ Gornji Petrovci, Vrtec Jesenice, Osnovna šola Krmelj (vrtec pri OŠ), Vrtec Litija, Vrtec Pod gradom Ljubljana, Otroški vrtec Metlika, Vrtec Ormož, Vrtec Pivka (vrtec pri Osnovni šoli Pivka), Vrtec Krojaček Hlaček Prevalje (vrtec pri Osnovni šoli Franja Goloba Prevalje), Vrtec Ciciban Sevnica, Vrtec Sežana, Osnovna šola Šalovci (vrtec pri OŠ), Vrtec Velenje.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

373.2:028.5

KAKO razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju
[Elektronski vir] / urednici Marta Licardo in Dragica Haramija. -
1. izd. - El. knjiga. - Maribor : Univerzitetna založba Univerze,
2017

Način dostopa (URL):

<http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/281>. - V kolofonu :
How to develop family literacy in preschool period

ISBN 978-961-286-094-3 (PDF)

doi: 10.18690/978-961-286-094-3

1. Dr. vzp. stv. nasl. 2. Licardo, Marta

COBISS.SI-ID [93157633](https://www.cobiss.si/id/93157633)

ISBN: 978-961-286-094-3 (PDF)
978-961-286-095-0 (tiskana izdaja)

DOI: <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3>

Cena: Brezplačen izvod

Odgovorna oseba založnika: red. prof. dr. Igor Tičar, rektor Univerze v Mariboru

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3>

ISBN 978-961-286-094-3

© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Maribor

Dostopno na: <http://press.um.si>

Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju

MARTA LICARDO IN DRAGICA HARAMIJA

Povzetek Zbornik dobrih praks z naslovom Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju je nastal v okviru projekta (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), ki sta ga izvajali Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru med letoma 2016 in 2017. V zborniku predstavljamo dobre prakse, ki so se izvajale v vrtcih, vključenih v projekt, ter tudi nekaj primerov iz drugih vrtcev. Predstavljene dobre prakse vključujejo vodene dejavnosti za otroke obeh starostnih obdobj ter njihove starše. V večini primerov gre za integracijo različnih kurikularnih področij. Poudarek je na primerih, ki so pri otrocih in starših povečali zanimanje za uporabo slikanic, za spodbujanje branja, poslušanja, pripovedovanja ter vključujejo različne priredbe in dramatizacije. Iz primerov dobrih praks je mogoče razbrati, na kakšen način razvijati družinsko pismenost in voditi dejavnosti, ki pripomorejo k spoznavanju novih pojmov, razvoju jezika, predopismenjevalnih veščin in bralne pismenosti v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju. Zbornik je namenjen vsem pedagoškim delavcem v vrtcih in prvem triletnju osnovne šole ter staršem, ki imajo otroke v tem razvojnem obdobju.

Ključne besede: • družinska pismenost • zgodnja pismenost • bralna pismenost • dobre prakse • kurikularna področja • predšolska vzgoja •

NASLOVA UREDNIC: dr. Marta Licardo, docentka, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: marta.licardo@um.si. dr. Dragica Haramija, redna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: dragica.haramija@um.si.

How to develop family literacy in preschool period

MARTA LICARDO IN DRAGICA HARAMIJA

Abstract Booklet of good practices with the title »How to develop family literacy in preschool period« is a result of the project »Hugged by Words, program for promoting family literacy«, which was implemented by the Faculty of Education and Faculty of Arts University of Maribor, during the years 2016 and 2017. The booklet includes good practices which were implemented in kindergartens included in the project and also some practices from other kindergartens. Presented good practices include guided activities for children (from one to three and four to six years old) and their parents. Most cases include integration of various curricular fields. Emphasis is on practices that have increased interest in the use of picture books in children and parents, to encourage reading, listening and storytelling and include various adaptations and dramatizations. From examples of good practices, it is possible to understand how to promote family literacy and how to implement activities that contribute to learning about new concepts, language development, pre-writing skills and reading literacy in pre-school and early school period. The collection is intended for all professionals in kindergartens and in the first three years of elementary school and parents who have children in this developmental period.

Keywords: • family literacy • early literacy • reading literacy • good practices • curriculum • preschool education •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Marta Licardo, Ph.D., Assistant Professor, University of Maribor, Faculty of Education, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: marta.licardo@um.si.
Dragica Haramija, Ph.D., Full Professor, University of Maribor, Faculty of Education and Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: dragica.haramija@um.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3>

ISBN 978-961-286-094-3

© 2017 University of Maribor Press

Available at: <http://press.um.si>.

Kazalo

Uvod	1
Marta Licardo in Dragica Haramija	
V objemu raziskovanja, igre in besed z najmlajšimi predšolskimi otroki	5
Mateja Marolt	
V objemu zgodnje pismenosti, seznanjanja z mladinsko književnostjo in sodelovanja s starši v oddelku 5–6-letnih otrok vrtca Velenje	13
Urška Rihtar	
Škatle za opismenjevanje v Otroškem vrtcu Metlika	21
Mateja Vidmar in Tanja Janžekovič	
S slikanico Rožnati avtobus v svet matematike	29
Adrijana Mavri	
Razvijanje strpnosti skozi slikanico Drugačen	35
Brigita Bukovec	
Po poteh Martina Krpana	43
Klara Gardelin, Marija Štavar, Marta Šabec, Marjanca Grubiša in Martina Lenarčič	
S Krojačkom Hlačkom do ustvarjalnosti in učenja najmlajših	49
Eva Podovšovnik	
Slikanice in branje za zgodnje opismenjevanje	53
Barbara Bednjički Rošer	
Kako uporabljati pripovedovalne kocke – navodila za pedagoške delavce in starše	63
Marta Licardo in Dragica Haramija	
Pripovedovalne kocke – primer uporabe	69
Davorina Vajd	
Predšolska bralna značka	77
Dragica Haramija, Tilka Jamnik in Manca Perko	

Uvod

MARTA LICARDO IN DRAGICA HARAMIJA

Zbornik dobrih praks je nastal v okviru projekta *V objemu besed, program za spodbujanje družinske pismenosti v predšolskem obdobju*. Namen zbornika je predstaviti dobre prakse, ki so se izvajale v vrtcih v času projekta. Nastal je z namenom razvijanja družinske pismenosti in v želji spodbujati izmenjavo izkušenj in različnih dobrih praks med pedagoškimi delavci in starši. Prispevki vključujejo delavnice, vodene dejavnosti in druge možnosti učenja, v katerih aktivno vlogo prevzemajo otroci in njihovi starši. Mnoge predstavljene primere lahko izvajajo starši z otroki tudi v domačem okolju, saj razvijanje družinske pismenosti vključuje različne dejavnosti znotraj družine, pri katerih sodelujejo družinski člani vseh generacij, ko uporabljajo bralne, pisne in računske spretnosti v vsakdanjem družinskem življenju. V projektu so nastale tudi *Smernice modela družinske pismenosti*, ki vključujejo temelje otrokove porajajoče se pismenosti v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju, namenjene so odraslim, pedagoškim delavcem in staršem, da bi uspešno sodelovali pri otrokovem bralnem razvoju in njegovem opismenjevanju. Smernice modela družinske pismenosti so namenjene vsem družinam, pri čemer menimo, da so hkrati temelj izvedbenega kurikula na vseh področjih dejavnosti v vrtcu.

Smernice modela družinske pismenosti¹

Družinska pismenost je del bralne pismenosti, ki vključuje medgeneracijsko branje na vseh področjih dejavnosti (jezik, umetnost, družba, narava, matematika, gibanje) ter na vseh področjih otrokovega razvoja (kognitivnem, socialnem, čustvenem, estetskem, moralno-etičnem in motivacijskem področju). Razumemo jo kot različne dejavnosti znotraj družine, povezane s pismenostjo v najširšem pomenu besede, ko hkrati sodelujejo različne generacije in se skupaj učijo. Družinsko pismenost v projektu predstavljamo kot temelj bralne pismenosti, ta pa je nujni pogoj za delovanje posameznika v informacijski družbi.

Bralne pismenosti ne razumemo zgolj kot branje besedila, temveč razumevanje besedila kot prepleta jezikovnih in nejezikovnih znakov, gre za t. i. multimodalna besedila, v njih poleg besed, besednih zvez, stavkov in njihovih pomenov beremo tudi druge nejezikovne znake (slike, tabele, fotografije, risbe ...). Vsako branje, tudi branje e-gradiv (s tablic, telefonov ipd.), je branje različnih znakovnih sistemov. Če branje razumemo kot branje vseh vrst gradiv, vidimo, da nenehno beremo (npr. na pošti, cesti, v trgovini, pri zdravniku). Pri razvoju zgodnje pismenosti v predšolskem obdobju je potrebno biti pozoren na tri dejavnike (IFLA 2006), ki jih lahko vključimo v spodbujanje družinske pismenost: a) v družini je potrebna obkroženost z bralnim gradivom, b) otroku je potrebno vsakodnevno brati in c) odrasli člani družine so otrokov model oz. zgled pismenosti, zato je njihova vloga zelo pomembna.

Potreben pogoj za razvijanje bralne pismenosti je dostopnost do kakovostnih bralnih gradiv. Otroci naj bodo čim bolj izpostavljeni bralnemu gradivu doma, v vrtcu (bralni kotički) ter šolskih in splošnih knjižnicah, kjer je članstvo zanje brezplačno.

Kako izbrati kakovostne knjige

Kakovostna knjiga ima spoznavno, etično, estetsko vrednost in kakovostno slikovno gradivo. Pri izbiri pazimo na razmerje med branjem domače in prevedene literature, pri čemer izbiramo več del slovenskih avtorjev. Pazimo tudi, da ne spregledamo pomembnih knjig različnih literarnozgodovinskih obdobj, čemur rečemo kanon, hkrati pa naj bodo v izbor vključena tudi sodobna besedila. Pri predšolskih otrocih sta pomembni še primerna dolžina besedila in oblika knjige (slikanica, ilustrirana knjiga), saj je pri branju nujno upoštevati tudi branje ilustracij.

Izbor gradiv naj vključuje ustrezno razmerje med literarnimi in informativnimi (poučnimi) knjigami in otroško periodiko. Literarna besedila se ločijo glede na književne zvrsti (poezija, proza, dramatika) in vrste (izštevanka, pravljice, pripovedke, basni ...), pri čemer naj bodo zastopana raznolika besedila, ki razvijajo odnos do soljudi, domišljijo, občutljivost, ustvarjalnost, predstave o svetu ipd.

Informativna besedila ločimo glede na strokovna področja (npr. naravoslovje, umetnost, družboslovje), ponujajo odgovore na vprašanja, ki se nam porajajo (npr. kako deluje telo, kako živijo živali, zakaj si umivamo zobe, kam gre dan, ko pride noč, kako nastane ...). Kakovostna bralna gradiva spodbujajo pridobivanje besednega zaklada.

Glasno branje otrokom

Otrokom berejo profesionalni bralci (pedagoški delavci, knjižničarji ...) in neprofesionalni bralci (starši, stari starši ...). Profesionalni bralec se mora na branje ustrezno pripraviti zato, da otroku omogoči doživljanje, sprejemanje, razumevanje besedila in odzivanje nanj (interpretativno branje). Profesionalni bralec bere z namenom uresničevanja zastavljenih ciljev. Neprofesionalni bralec v prvi vrsti bere z namenom, da preživi čas z otrokom in z njim vzpostavlja pozitivni čustveni odnos.

Bralci naj posebno pozornost namenijo opazovanju ilustracij v slikanicah in ilustriranih knjigah. Ustrezna priprava na branje tovrstnega gradiva zahteva podrobno opazovanje ilustracij in poglobljen razmislek o tem, kako ilustracije spreminjajo (npr. dopolnjujejo, nadgrajujejo) zapisano besedilo. Branje slikanic naj poteka tako, da si otroci med poslušanjem branega besedila ogledujejo ilustracije. Pogovor, ki sledi po branju, naj se navezuje tako na besedilni kot na slikovni del slikanice.

Vpliv nekaterih dejavnikov na uspeh otrokovega branja

Govorjenje je vzajemno povezano z branjem. Profesionalni in neprofesionalni bralci naj spodbujajo radovednost in aktivnost otrok, da čim bolj razvijajo pojmovno znanje in si bogatijo besedišče, npr. z didaktičnimi igrami z zvokom in glasom, rimarijami, izštevankami, prstnimi igrami. Otrokom zagotovimo čim več aktivnega sodelovanja v komuniciranju tudi preko igre vlog. Tako bodo spoznavali in se učili strategij za tvorjenje besedil v različnih govornih položajih (npr. pogovarjanje na rojstnodnevni zabavi, v vrtcu

s pedagoškimi delavci, otroci, z nadrejenimi ali s sodelavci v službi) in razvijali empatijo. Otroci naj čim več pripovedujejo o svojih in izmišljenih dogodkih, s pomočjo katerih bodo razvijali jezikovno zmožnost in domišljijo ter izvirnost. Podlaga za razvoj glasovnega zavedanja in vidnega razločevanja, potrebnega za sistematično opismenjevanje v osnovni šoli, so grafomotorične vaje, ki razvijajo gibalne spretnosti za pisanje in orientacijo v prostoru (npr. skrivanje in iskanje predmetov v prostoru: spodaj, levo, zadaj ...; opazovanje linij v naravi: vodoravno, poševno; risanje s palico po pesku, vlečenje črte po mokrem steklu, polaganje palčk v različne položaje, otrokovo telo v prostoru: ležimo, se vrtimo...).

Odrasla oseba kot bralni zgled

Vsaka odrasla oseba, ki bere predšolskemu otroku, predstavlja bralni zgled, če se tega zaveda ali ne. Bralni zgled smo, kadar beremo z otrokom ali kadar beremo sami in nas otrok pri tem opazuje. Vloga staršev in drugih pomembnih odraslih je izjemno pomembna pri razvoju družinske pismenosti in razvoju pismenosti otrok. Starši naj organizirajo domače okolje tako, da podpirajo in spodbujajo pismenost in razvoj jezika (npr. smiselno opremimo otroško sobo ali kotichek v ta namen, otroku nudimo knjižno gradivo na dosegu roke, beremo ob dogovorjenem času ipd.). Starši naj bodo tudi aktivni partnerji s knjižničarji (otroka vpišejo v knjižnico in jo skupaj redno obiskujejo), s pedagoškimi delavci v vrtcu (se vključijo v vrtčevske dejavnosti in projekte, vezane na razvoj predopismenjevalnih veščin) in so tudi sami zgled oz. model pismenosti. Tako s svojim delovanjem vsem članom družine sporočajo, da je branje prijetna, pozitivna, zaželeno, sproščujoča aktivnost, ki bogati posameznika in družino, ki zahteva čas ter pozornost. Kadar odrasle osebe beremo otroku, je pomembno, da smo pozorni na ustrezno hitrost, glasnost, izgovarjavo in intonacijo (doživeto branje) ter pomen prebranega. Pomembno je, da se odrasli zavedamo, da otrok ob našem glasnem branju pridobiva prve izkušnje z besedili, spoznava glasove, črke in druge simbole, razvija spretnosti rabe jezika in jezik sam, pridobiva nova znanja. Navdušenje oz. odnos do učenja novih spoznanj in branja samega, odrasli prenašamo na otroka in ob pogovoru o prebranem poglobljamo odnos in razumevanje prebranega besedila. Otrokovo doživljanje skupnega branja in časa, ki ga preživimo povezani ob bralnih aktivnostih, je odvisno od vzdušja in odnosa, ki ga ob branju vzpostavimo z otrokom. Vzdušje naj bo prijetno, varno, svobodno, igrivo in usmerjeno v otrokove interese. Z glasovi, besedami, zgodbami se lahko igramo. Vedno se z otroki pogovarjamo o prebranem (naj povedo, kako so besedilo razumeli, pojasnimo jim neznane besede ali dogodke ipd.).

Z otrokom beremo vsakodnevno, glasno branje naj postane del dnevne rutine (v vrtcu in doma). Profesionalni in neprofesionalni bralci naj bi v predšolskem obdobju brali do 30 minut dnevno. Čas branja v tem obdobju podaljšujemo od 5 do 30 minut glede na otrokovo starost in sposobnost ohranjanja pozornosti, ki je pogosto odvisna tudi od bralnega zgleda oz. kako in koliko beremo odrasli.

Predstavitev zbornika

Prispevki v zborniku vključujejo primere dejavnosti v prvem in drugem obdobju, v katerih so poudarjeni vsi zgoraj naštetih dejavniki, ki so pomembni za razvoj družinske

pismenosti. Rezultati izvedenih dejavnosti so: a) pri otrocih se je povečalo zanimanje za branje slikanic, b) otroci so pričeli samoiniciativno pristopati k poslušanju bralnih vsebin, c) njihova pozornost poslušanja je bila vedno daljša, č) učili so se o različnih pojmi (npr. o sprejemanju drugačnosti, spoznavali so gozdne živali, naravne značilnosti okolja, praznike), d) pridobivali so različne veščine (npr. kako napisati recept, kako se pripoveduje zgodba, kako usvojiti povezavo med črko/simbolom in glasom, kako tvoriti rimo ali zlogovati) in znanje (npr. o velikostnih odnosih, oblikah in barvah, o merskih enotah, geometrijskih likih in telesih, o pisateljih in pesnikih).

V delavnicah se je pokazalo, kako lahko otrokom ponudimo veliko možnosti za raziskovanje, preizkušanje, igro in učenje, hkrati pa se preko delavnic tudi staršem prikaže možnosti razvijanja zgodnje pismenosti otrok v družinskem okolju, saj je družinska pismenost pot do zgodnje pismenosti otrok. Pomembno je izpostaviti tudi, da večina primerov dobrih praks v prispevkih vključuje integracijo različnih kurikularnih področij, ko se v delavnicah, pri branju slikanic, dramatizacijah in igrah prepletajo področja jezika, narave, družbe, matematike in gibanja ter integracijo različnih področij razvoja, kjer se pri otrocih razvija mišljenje, socialno-emocionalno področje, moralno-etično področje in estetika. Prispevki v zborniku so primeri, kako lahko model družinske pismenosti zaživi v praksi.

Zbornik je zanimivo branje za pedagoške delavce v vrtcih in druge strokovnjake, ki se ukvarjajo s področjem družinske pismenosti. Želimo, da zbornik doseže tudi starše, ki lahko različne dobre prakse izvajajo doma pri vsakodnevni igri in komunikaciji z otroki.

Opombe

¹ Smernice modela družinske pismenosti so nastale v okviru projekta *V objemu besed*; pripravile so jih Dragica Haramija, Janja Batič, Katja Košir, Mira Krajnc Ivič, Marta Licardo, Alenka Lipovec, Simona Pulko, Marija Ropič, Polona Vilar, Tina Vršnik Perše, Melita Zemljak Jontes.

V objemu raziskovanja, igre in besed z najmlajšimi predšolskimi otroki

MATEJA MAROLT

Povzetek Skupna srečanja otrok in staršev so bila namenjena spodbujanju veselja k branju v domačem, družinskem krogu. Starše smo v prvi vrsti želeli seznaniti s primerno in kakovostno literaturo. V nadaljevanju smo predstavili vsakodnevne dejavnosti, s katerimi prispevamo k razvoju predopismenjevalnih spretnosti in tudi dejavnosti, s katerimi razvijamo grafomotorično zavedanje že pri najmlajših predšolskih otrocih. Raznovrstna tiskana gradiva smo na skupnih srečanjih smiselno dopolnjevali in povezovali z dejavnostmi, s katerimi smo sledili k izpolnjevanju ciljev na vseh področjih Kurikuluma za vrtce. Pri dejavnostih z različnimi materiali in sredstvi so imeli otroci in starši priložnost za skupno igro, raziskovanje, pogovor ter so ob tako pripravljenih sproščenih dejavnostih kakovostno preživeli skupni čas. Starši in otroci so se radi odzvali našim povabilom in s tem pokazali zanimanje ter pripravljenost za sodelovanje. Rezultati dejavnosti se kažejo v tem, da se je pri otrocih povečalo zanimanje za listanje slikanic, otroci samoiniciativno pristopajo k poslušanju branih vsebin, njihova pozornost poslušanja je vedno daljša.

Ključne besede: • predšolski otrok • družinsko branje • predopismenjevanje • gibanje • motorika

Družinsko branje in razvoj pismenosti

Družinska pismenost je najpogosteje definirana kot koncept, ki vključuje naravno nastajajoče izobraževalne dejavnosti v okviru doma in družine (Grginič 2006: 12). Od rojstva naprej otrokove izkušnje vplivajo na porajanje pismenosti in razvijanje možnosti branja in pisanja, kjer ima pomembno vlogo družina (Morrow 2001; povz. po Grginič 2006: 13). Pri spodbujanju družinskega branja in seznanjanja s pomenom razvoja zgodnje pismenosti je prav tako pomembno medsebojno sodelovanje med vrtcem in družino. Kranjc in Saksida (2001: 93) tako navajata: »Družinsko branje ostaja kljub značilnostim sodobnega časa še vedno prvotno, intimno, neposredno srečanje s knjigo v družinskem krogu, ki ga ni mogoče in ne smiselno v celoti »nadzorovati«, dodatno pa ga je moč spodbuditi z dejavnostmi, kot je npr. predšolska bralna značka ali podobne akcije.« Različni avtorji navajajo, da se pismenost začne razvijati ob dnevni dogodkih. Grginič (2008: 10, 11) navaja, da do začetne pismenosti vodijo številni vsakodnevni dogodki, kot so skupno gledanje slikanic, poslušanje pesmic, iskanje rim, spremljanje TV-oglasov, navidezno branje, poskusi pisanja, prepoznavanje posameznih glasov/črk, domiselno črkovanje, pisanje lastnega imena in slikovno branje napisov v okolju. Podobno pa navaja tudi Miller (1996 cit. po Grginič 2008: 10): »Večji del otrokovega zgodnjega predšolskega razvoja pismenosti poteka spontano in neopazno ob dnevni dogodkih, ko v določenem trenutku prepozna prve znane besede ali črke; pravimo, da se pismenost počasi poraja«.

Dejavnosti vseh kurikularnih področij, ki jih izvajamo v vrtcu, so tesno povezane s področjem jezika, ki ga glede na zastavljene cilje lahko podkrepimo z različnimi oblikami tiska v okolju in z leposlovnimi gradivi različnih zvrsti, ki jih lahko predstavljamo z različnimi načini (branje, pripovedovanje, dramatizacija, lutkovna predstava, vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije) ter z informativnimi gradivi.

V prvem starostnem obdobju vključujemo igre poslušanja, gibalno-govorne igre (npr. bibarije, prstne igre, rajalni plesi). Dejavnosti za razvijanje grafičnega zavedanja so igre z opazovanjem predmetov v prostoru, iskanje razlik in podobnosti med predmeti, ogledovanje slik, prepoznavanje napisov, piktogramov in vzorcev. Razvijanje predopismenjevalnih spretnosti poteka že pri mlajših otrocih pri vsakodnevni igri, in sicer pri pretikanju, nizanju, potiskanju, sestavljanju, risanju in čečkanju kot obliki pisanja ter z dejavnostmi na področju umetnosti (Grginič 2008: 17).

Dejavnosti iz prakse

V sklopu izvedenih srečanj smo izvedli aktivnosti na vseh kurikularnih področjih. Starši in otroci so se imeli priložnost seznaniti z različnimi vrstami literarnih besedil in tudi z informativnimi slikanicami. V prvi vrsti smo sledili cilju, da bi otroci ob knjigi doživeli ugodje, veselje in pridobili pozitiven odnos do bralnega gradiva. Glede na njihov interes, govorni in spoznavni razvoj smo jih v bogato spodbudnem okolju spodbujali k besednemu in/ali nebesednemu izražanju. Glede na starost vključenih otrok (1–2 leti) je bilo veliko dejavnosti povezanih z gibalnim področjem. V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili štiri izvedena srečanja.

Tema: Ku-ku, kaj je tu?

Dejavnosti v sklopu s slikanicami z zavihki je povezoval skupni naslov Ku-ku, kaj je tu? Otroke smo motivirali z zavihki v slikanicah in jih spodbudili k aktivnejšemu sodelovanju. Namen dejavnosti je bil starše seznaniti s slikanicami z zavihki, ki so primerne starosti njihovih otrok ter jih spodbuditi, da ob skupnem branju otroke spodbujajo k sodelovanju z odpiranjem zavihkov. V nadaljevanju so se dejavnosti povezovale z gibalnim področjem, saj je gibanje otrokova primarna potreba. Otroci so se imeli priložnost gibati skozi tunel in pod mizami, prekritimi s prosojnimi tkaninami. V obeh gibalnih kotičkih so bili dodatna spodbuda h gibanju baloni in žoge. Otroci so imeli pri gibanju priložnost slišati izraze za poimenovanje barv (npr. rumena žoga), položaja predmetov (npr. žoga je pod mizo) kot tudi za smer gibanja (npr. zlezi skozi tunel). Najbolj aktivni so bili otroci v gibalnem kotičku s pajkovo mrežo, prepleteno z elastiko. Iskanje lastnih poti pri premagovanju ovir in doseganju pripravljenih predmetov na drugi strani prepleta je bilo otrokom gibalni izziv, ki sta ga spremljala sproščenost in zadovoljstvo ob doseganju zelenega. Ta dejavnost vključuje elemente programa NTC (Jurišević, Rajović in Drgan 2010), izvajajočega skozi igro, ki je otrokova primarna dejavnost ter spodbuja razvoj in nastajanje možganskih povezav. V našem primeru se je dejavnost povezovala s tistim sklopom NTC, ki vključuje telesno-gibalne igre, igre za akomodacijo in grafomotorične vaje. Različni predmeti, ki so bili oviti v papir, so v prvi vrsti nudili priložnost raziskovanja in igre. Odrasli so ob tem otrokom poimenovali predmete, njihove zaznane lastnosti, možnost uporabe in ob igri z njimi še opisovali dejavnosti. Srečanje smo zaključili z igralnim padalom, pod katerega smo se ob koncu našega druženja tudi skrili.

Slika 1: Gibanje v pajkovi mreži in rokovanje z ovitimi predmeti

Tema: Žoge

V sklopu, katerega vodilna nit so bile žoge, so imeli otroci in starši v bralnem kotičku ponujene tako informativne kot literarne slikanice, pri čemer smo jih spodbujali k iskanju motiva »žoga«. Dejavnosti so bile oblikovane z namenom, da zberemo in uporabimo čim več različnih virov, ki jih povezuje skupna tema. V raziskovalnih kotičkih so imeli otroci priložnost za igre z žogami različnih velikosti, barv in površine ter tulce in škatle z odprtini. V prvem kotičku smo otrokom pripravili plezalnico z blazinami, v kateri smo gibanje popestrili s prenašanjem žog. V drugem kotičku so otroci na pripravljene podstavke s tulci in plastičnimi lončki poskušali polagati žoge, pri čemer je bila dejavnost povezana predvsem z matematičnim področjem, in sicer smo z njo sledili cilju, da otrok prireja ena na ena. V tretjem kotičku so otroci imeli pripravljena obešena tulca, enega kartonskega in enega oblikovanega iz mreže. Oba sta imela v spodnjem delu vstavljen kosmate žice in sta bila napolnjena z žogicami. Ob odstranjevanju posameznih žic so žogice izpadale, kar je prineslo veliko zabave. Pri dejavnosti smo otroke spodbujali k izpolnjevanju preprostih navodil (npr. izvleci žico, poberi žogice in jih daj v tulec). V četrtem kotičku so otroci imeli priložnost spuščati žogice skozi kartonske tulce različnih dimenzij, na katerih so bile različne ilustracije in dajati žogice v škatlo z odprtini. Namen ponujenih dejavnosti je bil predvsem spodbujati opazovanje predmetov v prostoru in zaznati ter si ogledati ilustracije na tulcih. To sta dejavnosti, ki prispevata k razvijanju grafičnega zavedanja. Z vstavljanjem in s polaganjem žogic pa so otroci razvijali ročne spretnosti, ki pomembno prispevajo k razvoju predopismenjevalnih spretnosti.

Slika 2: Odstranjevanje kosmatih žic in opazovanje žogic

Tema: Spoznavanje lastnosti snovi in odpadnih materialov

Otroci in starši so imeli priložnost prebirati tipne slikanice. Ob listanju so imeli priložnost potipati določene dele, kar je bila še dodatna spodbuda, saj so tipno zaznavanje pospremili tudi z besednimi opisi. Namen delavnice je bil seznaniti otroke in starše s tipnimi slikanicami. Starše smo spodbujali, da ob prebiranju skupaj z otrokom opazujejo slikanico in tipajo dele različnih struktur ter poimenujejo tipne občutke (npr. mehko, hrapavo). Ostale ponujene dejavnosti so v veliki meri dajale poudarek spoznavanju in uporabi odpadnih materialov ter k spoznavanju različnih snovi. Otroci so imeli v prvem kotičku priložnost tiskati z različnimi odpadnimi materiali (npr. škatlice, tulci, pokrovčki, kosi pene). V drugem kotičku so lahko tipali snovi (koruza, proso), jih presipali in ob pomoči staršev z njimi napolnili balone, tako da so nastale tipne blazinice (če je bil balon v celoti napolnjen) ali pa preprosta ropotulja (če je bil balon napihnen, predhodno pa je bilo vanj vstavljenih le nekaj zrn). Tako napolnjeni baloni, ki so jih otroci odnesli domov, so tudi v domačem okolju lahko spodbuda k tipanju in pogovoru. Z aktivno udeležbo v obeh kotičkih smo prispevali k razvijanju grafomotorične spretnosti. V tretjem kotičku so otroci lahko premikali tulce različnih oblik in materialov, ki so bili nanizani na elastiki, pri čemer smo spodbujali grafomotorični razvoj, z gibanjem prek elastike ali pod njo pa so otroci imeli priložnost zadovoljiti tudi svojo primarno potrebo po gibanju.

Slika 3: Tiskanje z odpadnimi materiali

Tema: Poezija z najmlajšimi

Praktične dejavnosti na skupnem srečanju so bile podkrepljene s poezijo. Vsaka delavnica je bila povezana z eno pesmijo otroškega izročila *Enci benci na kamenci* ali z bibarijo slikanice *Biba buba baja* (Voglar 2010), ki smo jo odrasli otrokom večkrat ritmično

izgovarjali ob raziskovalnih in motoričnih dejavnostih. Želeli smo, da imajo otroci priložnost slišati pesmi in rime ob vsakodnevnih, njim prijetnih dogodkih. Poslušanje pesmi je namreč tudi ena izmed številnih dejavnosti, ki spodbujajo razvoj zgodnje pismenosti. V gibalnem kotičku, kjer so otroci plezali po lestvi in se nato spuščali po toboganu, je bilo gibanje pospremljeno z izjavo: »Metoda neroda po lojtri je šla, se lojtra zlomila, je padla na tla.« V kotičku z različno velikimi škatlami so slišali: »Mi se z vlakom peljemo, dobro voljo meljemo ...«, ob tem so otroci sedali v škatle, starši so jih lahko potiskali ali vlekli. Dajanje žogic v pokončno obrnjene stožce je bilo ubesedeno z izštevanko: »Sladoled, turški med ...«. Otroci so sledili navodilu in prinašali barvne žogice v tulce, veselje ob njihovem stresanju iz tulcev pa je bilo še večje. Pri izdelovanju bib (gosenic) iz odpadnih materialov so otroci imeli priložnost rokovati se z različnimi polnili (gumbi, stiropor, vata, časopisni papir), jih presipati, pobirati ter sodelovati pri polnjenju nogavic, iz katerih so nato nastale bibe.

Slika 4: Plezanje po lestvi ob poslušanju ritmične izjave: »Metoda neroda, po lojtri je šla...«

Zaključek

Z izvedenimi delavnicami v sklopu projekta so se starši imeli priložnost seznaniti z različnimi možnostmi, s katerimi lahko otrokom približajo knjigo kot prijetno izkušnjo ter z njimi vplivajo na otrokov celosten razvoj, predvsem pa prispevajo h govornemu razvoju kot tudi k razvoju otrokove pismenosti. V procesu načrtovanja skupnih srečanj otrok in staršev smo našli in oblikovali mnogo idej, ki z malo domišljije omogočajo neskončne možnosti raziskovanja in igre (npr. listanje in opazovanje slikanic ter poslušanje branja lahko podkrepimo s poljubnimi dejavnostmi, s katerimi razvijamo ročne spretnosti, ki pomembno prispevajo k razvoju predpismenjevalnih spretnosti, npr. odvijanje in trganje papirja, polaganje žogic na tulce, tiskanje z odpadnimi materiali). Otroci so tako imeli v spodbudnem okolju priložnost raziskovati ponujene predmete in materiale, opazovali so drug drugega, sledili so tudi predlogom staršev in/ali starejših

sorojencev ter bili v interakciji tako z vrstniki, starejšimi otroki kot tudi z odraslimi. V raziskovalnih dejavnostih so uživali ter si na spontan in sproščen način pridobivali različna spoznanja. Otroci so ugotovili, da nekatere slikanice poleg listanja omogočajo tudi odpiranje zavihkov, da lahko tipne dele potipajo, da lahko določene dele zavrtijo. Otroci so spoznali, da lahko odpadne materiale ponovno uporabimo pri različnih dejavnostih (npr. za tiskanje). Menim, da so bile dejavnosti glede na starost otrok zasnovane primerno, omogočale so prilagajanje različnim sposobnostim in spretnostim otrok, z nadgradnjo pa so ob njih uživali tudi starejši sorojenci najmlajših predšolskih otrok, ki so bili ciljna skupina v projektu. Zaključujem z mislijo Dorothy Butler (cit. po Turk 2007: 75): »Od prvega dne, ko malo štručko prinesete domov, ji pokažite barvne slikanice in ji vsak dan berite.«

Literatura

Viri za branje

Enci benci na kamenci: slovensko otroško izročilo, 2010. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Mira VOGLAR, 2010: *Biba buba baja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura v prispevku

- Simona KRANJC, Igor SAKSIDA, 2001: *Jezik. Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulu za vrtce*. Ljubica Marjanovič Umek idr. (ur.). Maribor: Obzorja. 77–106.
Marija GRGINIČ, 2006: *Družinska pismenost*. Domžale: Izolit.
Marija GRGINIČ, 2008: *Vsak po svoji poti do pismenosti: priročnik za vzgojitelje in starše predšolskih otrok*. Mengeš: Izolit.
Mojca JURIŠEVIČ, Ranko RAJOVIČ, Leonora DRGAN, 2010: *NTC učenje: spodbujanje razvoja učnih potencialov otrok v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
Barbara TURK, 2007: *Gibanje in osvajanje prostora – dobri pogoji za jezikovni razvoj otroka. Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju*. Betka Vrbovšek idr. (ur.). Ljubljana: Supra. 72–75.

V obsegu zgodnje pismenosti, seznanjanja z mladinsko književnostjo in sodelovanja s starši v oddelku 5–6-letnih otrok vrtca Velenje

URŠKA RIHTAR

Povzetek V prispevku sta v ospredje postavljena pomen branja ter seznanjanje predšolskih otrok z različnimi književnimi junaki na drugačen in ustvarjalen način, ki je otroke motiviral k poslušanju branja slikanic (poezije in proze). Izbrane slikanice smo interpretativno prebrali ob ilustracijah, prirejali smo pravljice in jih predstavljali kot lutkovne igre, kamišibaj in dramatizacije. Branja in nadaljevalne jezikovne dejavnosti so bile načrtovane za deset srečanj z otroki in njihovimi starši. Vsaka od ponujenih delavnic je imela svojo tematiko, cilje in povezovalno področje dejavnosti. Uspešne so bile prav vse, v prispevku pa sta opisani dve delavnici, ki sta v ospredje postavili seznanjanje z junaki mladinske književnice Ide Mlakar. Delavnice so bile smiselno zastavljene in so ponujale otrokom obilico možnosti za raziskovanje, preizkušanje, igro in učenje, hkrati pa so staršem omogočale pridobivanje novega znanja, izkušenj, idej in pomoči pri spodbujanju razvijanja predopismenjenjanih spretnosti otrok. Najpomembnejše ob zaključku delavnic je bilo, da smo uspešno povezali vrtec in dom ter ozavestili starše o pomembnosti branja, izvajanja jezikovnih igrin in branja na vsakem koraku, tj. v vsakodnevnik in rutinskih priložnostih.

Ključne besede: • jezikovne dejavnosti • zgodnja pismenost • predšolski otrok • družinsko branje • delavnice •

NASLOV AVTORICE: Urška Rihtar, Vrtec Velenje, enota Vrtiljak, Cesta talcev 20, 3320 Velenje, Slovenija, e-pošta: urska.rihtar1@gmail.com.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.2>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Družinska pismenost kot most do zgodnje pismenosti v predšolskem obdobju

»*Branje je potovanje na barkah besed prek tišine. Molčiš in poslušáš čenčarije daljav in sveta iz bližine.*« (Bina Štampe Žmavc 2011: 47)

Sodelovanje s starši in družino je sestavni del ciljev in načel *Kurikuluma za vrtce*. Pri sodelovanju s starši lahko spodbujamo družinsko pismenost in družinsko branje, saj imata ključen vpliv na razvoj šolske pismenosti. Raziskave kažejo, da otroci, ki jim starši ali sorodniki redno berejo in so tudi sami redni in aktivni bralci, prav tako postanejo zgodnji bralci ter kažejo naravno zanimanje za knjige (Teale 1984 v Grginič 2008).

Pomembno je torej, da imajo otroci doma veliko stikov z zapisano in s tiskano besedo, da pogosto slišijo kompleksno rabo jezika, da se zgodaj zavedajo, da obstaja povezava med zapisanimi in izgovorjenimi besedami (branje pravljic, čestitk, nakupovalnih seznamov ipd.). Prav tako je pomembno, da pogosto vidijo starše pri branju, da jim starši ali odrasli berejo, da si skupaj z njimi izposojajo knjige (zase in za otroke), da pogosto obiskujejo knjižnico ali knjigarno, da imajo doma knjige, revije, časopis, pisalni material ter da sta branje in pisanje ovrednotena kot pomembni aktivnosti.

Naloga pedagoških delavcev v vrtcih je, da starše ozaveštijo in jih prepričajo v pomembnost družinske pismenosti in družinskega branja. Pedagoški delavci bodo uspešnejši, če bodo delo načrtovali in izvajali sistematično, z različnimi projekti (bralni nahrbtniki, potujoče bralne torbe, bralne urice) ali jezikovnimi delavnicami. Na ta način pedagoški delavci starše in otroke motivirajo k izvajanju različnih jezikovnih dejavnosti, ki jim jih predstavijo kot nekaj povsem vsakdanjega, enostavnega, vendar nujnega za uspešen razvoj in učenje otrok.

Naloga pedagoških delavcev je tudi ta, da ne glede na uspešnost prepričevanja staršev o pomembnosti družinskega branja in pismenosti pripravljajo v oddelkih kvalitetne in premišljene jezikovne dejavnosti. Tako vsem otrokom ponujajo možnost premostitve primanjkljajev in nudijo spodbudno učno okolje za vse. Ne le da pedagoški delavci berejo otrokom slikanice, pravljice, poezijo in se z otroki po komunikacijskem modelu o prebranem pogovarjajo ter načrtujejo nadaljevalne dejavnosti v povezavi z drugimi področji dejavnosti (gibanje, ples, likovna in glasbena umetnost, lutkovna igra, dramatizacija ...), temveč tudi skupaj z otroki opremljajo in dopolnjujejo bralne kotičke z raznovrstno literaturo (leposlovnimi slikanicami: poezijo, zbirkami pravljic, realističnih zgodb; informativno literaturo: leksikoni, zemljevidi, revijami), stavniciami, jezikovnimi in didaktičnimi igrami, različnim papirjem, pisali, škarjami itd. Po definiciji porajajoče se pismenosti pedagoški delavci za otroke pripravljajo tudi dejavnosti, ki vključujejo različne igre za slušno in vidno razločevanje, za orientacijo in grafomotoriko (Grginič 2008).

Tako v vrtcu nikoli ne bi smelo zmanjkati časa za pogovor, pripovedovanje, razlago, opisovanje, dramatizacijo, igro vlog in branje različnih literarnih del. Za predšolskega otroka in njegov čustveni, socialni in spoznavni razvoj je bistvenega pomena, da razvije jezikovno zmožnost, torej zmožnost tvorjenja in razumevanja besedil v različnih

govornih položajih in za različne potrebe. Stopa v interakcijo z igro, umetnostjo, mislijo. Tako se otroci v predšolskem obdobju učijo sporočati svoje izkušnje, čustva, vedenja na različne načine, razumeti načine, kako drugi sporočajo in predstavljajo lastne izkušnje. Jezik se razvija v polnopomenskem kontekstu, ko imajo otroci razlog ter možnost sporočati svoje ideje, poglede, zamisli, počutja in ko imajo potrebo po vedenju (Kranjc, Saksida 2001).

Primeri dobre prakse

V letošnjem vrtčevskem letu smo se otroci in pedagoški delavci dveh oddelkov Vrtca Velenje vključili v projekt družinske pismenosti *V objemu besed*, ki ga je pod okriljem Ministrstva RS za kulturo in v sodelovanju z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS ter Filozofsko fakulteto Univerze v Mariboru izvedla Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru. Del te zgodbe so postali naši otroci, njihovi starši in pedagoški delavci obeh oddelkov. Nameni projekta so bili spodbujanje družinske pismenosti, spodbujanje k branju staršev, tesnejše sodelovanje in komunikacija med starši in pedagoškimi delavci, povezovanje med vrtcem in domom, povezovanje med enotami vrtca, spodbujanje otroka k branju, ovrednotenje branje kot pomembnega dogodka, kot čas, ki ga starši namenjajo otroku, kjer se zgodi nekaj čudežnega, čarobnega in ne nazadnje kot spodbujanje razvoja zgodnje pismenosti otroka, da bodo nekoč zrastle v kompetentne bralce, ki bodo brali s kritičnimi očmi in razumevanjem. Tako smo organizirali in izvedli deset srečanj z otroki in starši. Dejavnosti, ki smo jih ponujali, so bile skrbno načrtovane in premišljene, ponujale so raznolike izkušnje, doživetja in raziskovanja. V prispevku vam predstavljam štiri primere dobre prakse, ki v ospredje postavljajo glavno področje dejavnosti jezika in se povezujejo z vsemi ostalimi kurikularnimi področji.

Čarmelada: iskanje in uporaba informacij v povezavi z naravoslovjem, ekologijo in matematiko

Ker smo se v vrtcu odločili, da se povežemo z avtorico mladinske književnosti Ido Mlakar, smo spoznavali njene literarne junake in brali njene slikanice. Za izvedbo te delavnice sem predhodno izdelala ročni lutki Kuštro in Štumfo, ki sta se dnevno srečevali z otroki, odigrali krajše lutkovne predstave in jim v svojem »bioekonatur« kovčku prinašali različne materiale za raziskovanje, naloge za izvedbo različnih dejavnosti s področja ekologije in naravoslovja. Na delavnici pa sta pričarali recept za čarmelado, ki bi naj tako, kot je predstavljeno v istoimenski slikanici, povrnila izgubljeno prijateljstvo vsakomur, ki jo poskusi. Po uvodni predstavi sta Kuštra in Štumfa povabili otroke in starše k branju slikanice ter pripravi čarmelade po priloženem receptu.

V pravljicnem kotičku sem najprej otrokom prebrala slikanico *Čarmelada*. Povabila sem jih, da si skupaj z mano v slikanici ogledajo zapis recepta, ki smo ga potem v obliki piktograma narisali na tablo. Tega smo z otroki narisali v obliki piktograma na tablo. Nato se je začela izdelava čarmelade. Otroci so ob pomoči staršev sledili navodilom v receptu, tehtali in dodajali sestavine, jih pasirali s paličnim mešalnikom in dobljeno snov spravljali v steklene kozarčke s pokrovom.

Slika 1: Tehtamo sestavine

V predopismenjevalnem kotičku so kozarčke opremili z napisom – nalepko in jih okrasili še s platneno krpico ter vrvjo. Nato so si »prepisali« ali prerisali še recept ter dobili navodilo, da ponudijo čarmelado vsakomur, za katerega želijo, da za vedno ostane njihov prijatelj. Otroci so ob zaključku delavnice prejeli slikanico *Čarmelada* in odnesli domov v vrtcu pripravljeno čarmelado. Iz številnih odzivov po delavnici lahko sklepamo, da so nalogo vzeli resno in so poustvarjali tudi doma.

Slika 2: Rišemo slikopis recepta za pripravo čarmelade

Bibi in Gusti: v povezavi z lutkovno in glasbeno umetnostjo

V tej delavnici smo spoznavali druga dva literarna junaka pisateljice Ide Mlakar. Pripravili smo skupno delavnico za obe starostni skupini, ki sta vključeni v projekt, in tako povezali starše ter otroke obeh skupin. Prek lutkovne igrice smo se seznanjali z novima literarnima junakoma – Bibi in Gustijem.

Po uvodnem pozdravu sva s sodelavko Matejo odločili, da odigrava krajšo lutkovno igro, kjer sta nastopili lutki Bibi in Gusti. Kakor je zapisano v istoimenski slikanici, sta porahljala prepir in povabila otroke ter njihove starše k različnim delavnicam, kjer so otroci lahko podoživljali lutkovno igro ali pa so si izdelali improvizirano glasbilo ter kasneje z njim ustvarjali in poustvarjali v glasbenih delavnicah.

Prva delavnica: izdelava improviziranih instrumentov

Namen te delavnice je bila izdelava improviziranih trobent iz kartonastih tulcev, ki so jo otroci poljubno okrasili in nanje risali barvne vzorčke. Izdelali so si lahko tudi improvizirane ropotulje iz odpadne embalaže ter jih napolnili z različnim polnilom. Otroci so preizkušali narejene instrumente, se igrali in zabavali.

Druga delavnica: ritmični kotichek z boomwhackersi in fotografijami različnih živali

Namen te delavnice je bil preizkušanje predhodno izdelanih instrumentov in ritmična zlogovna izgovarjava poimenovanj in glasov živali, predstavljenih na fotografijah. Otroci so lahko izbirali vrstni red in poljubno število ponovitev ritmične spremljave. Urili so zlogovanje in ritem.

Tretja delavnica: pevski koticček s kitaro in improviziranimi trobentami

V tej delavnici so otroci prepevali novejšo pesmico *Lepi pujsek* (M. Voglar) ob spremljavi vzgojiteljčine kitare in predhodno izdelanih improviziranih trobent. Uporabili smo tudi glasbeno kocko in zapeli pesmico z različnimi interpretacijami (hitro, počasi, veselo ...). Ker so si otroci želeli še več prepevanja, so si lahko za prepevanje in spremljavo z improviziranimi instrumenti poljubno izbirali znane pesmice.

Slika 3: Ritmično izgovarjamo in izgovarjavo spremljamo z boomwhackersi

Nadaljevalne delavnice

V naslednji delavnici si bodo otroci in starši ogledali še dramsko igro *O kravi, ki je lajala v luno*, v izvedbi pedagoških delavcev Vrtca Velenje in tako na sebi primeren način spoznali še eno izmed literarnih junakinj slikanice pisateljice Ide Mlakar, ki je sicer predšolskim otrokom vsebinsko težje razumljiva.

Slika 4: Scena iz dramske igre *O kravi, ki je lajala v luno*

Zaključek

Otroci, ki so bili skupaj s starši vključeni v celoten projekt *V objemu besed*, so bili izjemno radovedni, motivirani in ustvarjalni. Dokazali so izjemne kompetence in čut za odgovornost. Menim, da njihova soudeležba ne bi bila tako intenzivna in jim ne bi pomenila toliko, če jih ne bi tako aktivno vključevali v celoten proces priprave ter izvedbe delavnic in ne bi izhajali iz njihovih zanimanj. Pomemben del teh aktivnosti so seveda tudi starši, ki so s svojimi udeležbami na delavnicah izkazali zaupanje v naše delo in ob tem uvideli tudi svojo nadvse pomembno vlogo. Skozi celoten projekt so aktivno sodelovali, prinašali potrebne materiale, sredstva, ki smo jih potrebovali na delavnicah, zastavljali različna vprašanja o branju, črkovnih in glasovnih igrah, pripovedovali o dejavnostih doma, prinašali slikanice in knjige z informativno vsebino v vrtec ter brali otrokom in se z njimi pogovarjali. Ob zaključku projekta *V objemu besed* ugotavljamo, da smo ogromno pridobili prav vsi vključeni. Predvsem pomembna je nevidna povezanost, ki se občuti med otroki, starši in vrtcem. Brez prepričevanj, prošenj in slabe volje so se starši imeli priložnost prepričati, da se v vrtcu veliko, premišljeno in kvalitetno dela z otroki. Pedagoški delavci pa s tem, ko staršem odpiramo vrata igralnic in jih vabimo k sodelovanju, podiramo stereotipne predstave o dogajanju v vrtcu ter si pridobimo

zaupanje staršev. Menim, da lahko v vseh vrtčevskih oddelkih izvajajo vsaj delček tega, ker smo izvajali mi in s tem pritegnejo pozornost staršev. V veliko pomoč pri družinski pismenosti je lahko že bralna torba ali potujoči kovček s knjigami, ki jo otroci odnesejo domov. Skratka, predlogov in načinov je veliko. Potrebno je le nekaj volje, optimizma in drznosti.

Literatura

Viri za branje

Ida MLAKAR, Ana RAZPOTNIK DONATI, 2008: *Čarmelada*. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc. Zbirka Kje rastejo bonboni.

Ida MLAKAR, Kristina KRHIN, 2006: *Kako sta Bibi in Gusti porahljala prepir*. Radovljica: Didakta.

Literatura v prispevku

Marija GRGINIČ, 2008: *Vsak po svoji poti do pismenosti: priročnik za vzgojitelje in starše predšolskih otrok*. Mengeš: Izolit.

Simona KRANJC, Igor SAKSIDA, 2001: *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Ljubica Marjanovič Umek idr. (ur.). Maribor: Obzorja. 77–106.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih, 1999. Eva D. Bahovec idr. (ur.). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Bina ŠTAMPE ŽMAVC, 2011: *Jadro za sanje. Svilnate rime: izbrane pesmi za otroke*. Igor Saksida (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Sončnica). 47.

Betka VRBOVŠEK, Dragica HARAMIJA, idr., 2011: *Kakovost procesa učenja in poučevanja jezika v kurikulu vrtca*. Ljubljana: Supra.

Škatle za opismenjevanje v Otroškem vrtcu Metlika

MATEJA VIDMAR IN TANJA JANŽEKOVIČ

Povzetek V prispevku opredelimo teoretične pojme zgodnja, porajajoča se pismenost, predopismenjevanje in predstavimo vsebino ter namen škatel za opismenjevanje, ki so jih izdelale pedagoške delavke Otroškega vrtca Metlika. S škatlami, ki vsebujejo različne didaktične pripomočke in material, pri otrocih razvijamo predbralne in predpisalne spretnosti ter jih spodbujamo k poslušanju in branju kakovostnih knjig. Škatle smo zasnovali na petih kakovostnih slikanicah, namenjene so vsem starostnim skupinam. Praksa je pokazala, da z uporabo škatel za opismenjevanje prek igre otrokom omogočamo razvoj finomotoričnih in grobomotoričnih spretnosti, fonološkega zavedanja glasov, učenja novih besed, urimo spomin ipd., hkrati pa so škatle narejene tako, da pokrivajo vsa področja kurikula. Dejavnosti, ki jih izvajamo s pomočjo škatel za opismenjevanje, otroke in starše lahko motivirajo k branju tudi v družinskem okolju.

Ključne besede: • opismenjevanje • zgodnja pismenost • didaktična sredstva • didaktične igre • predšolska vzgoja •

NASLOVA AVTORIC: Mateja Vidmar, Otroški vrtec Metlika, skupina Čebelice, Župančičeva cesta 1, 8330 Metlika, Slovenija, e-pošta: ladyka.angel@gmail.com. Tanja Janžekovič, Otroški vrtec Metlika, skupina Račke, Župančičeva cesta 1, 8330 Metlika, Slovenija, e-pošta: tjanzek@gmail.com.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.3>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Predšolsko obdobje in porajajoča se pismenost

Komisija za razvoj pismenosti je v osnutku *Nacionalne strategije za razvoj pismenosti* (2006: 7–8) pismenost opredelila kot

.../ trajno razvijajočo se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi. Pridobljeno znanje in spretnosti ter razvite sposobnosti posamezniku omogočajo uspešno in ustvarjalno osebnostno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju. Poleg osnovnih zmožnosti pisanja (branje, pisanje ter računanje) se pripisuje velik pomen še drugim zmožnostim, kot so poslušanje in tudi nove pismenosti. K slednjim prištevamo informacijsko, digitalno, medijsko pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi. Pismenost se ne razvija zgolj v zgodnjih letih človekovega življenja, ampak se nadgrajuje skozi celo življenjsko dobo.

Ločimo različne vrste pismenosti: porajajočo se pismenost, začetno pismenost, pismenost solajoče se mladine ter pismenost odraslih.¹

Porajajoča se pismenost, s katero se srečujemo v vrtcu, je opredeljena kot proces, ki vključuje prve, porajajoče se zametke sposobnosti, ki pomagajo otroku pri poznejšem učenju branja in pisanja. V tem procesu se med seboj prepletajo vse sporazumevalne dejavnosti (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) (Pečjak in Potočnik 2011: 61–62).

Različni avtorji porajajočo se pismenost opisujejo kot proces spontanega porajanja pismenosti, ki opisuje začetni bralni in pisalni razvoj otroka. Porajajoča se pismenost izhaja iz porajajočega branja predšolskih otrok, ki so doumeli abecedno naravo pisnega jezika in začeli črkovati na domiselni način (Grginič 2005: 9). Obdobje porajajoče se pismenosti je prva stopnja v razvoju zgodnje pismenosti, ki zajema še začetno in prehodno pismenost (Pečjak in Potočnik 2011: 62).

Predopismenjevanje lahko razumemo kot porajajočo pismenost (Pečjak in Potočnik 2011: 62). V *Kurikulumu za vrtce* (1999: 32–33) je področje predopismenjevanja opredeljeno s cilji, da otrok spoznava simbole pisnega jezika, da prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igrah, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem, da otrok razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti, spoznava knjigo kot vir informacij, strip in knjigo pa ustvarja tudi sam. Predopismenjevalne dejavnosti zajemajo razvijanje otrokove sporazumevalne zmožnosti, širjenje besednega zaklada, simbolnega izražanja, branja knjig in finomotoričnih spretnosti.

Zgodnja ali porajajoča se pismenost označuje razvoj spretnosti, znanja in stališč, ki so podlaga za branje in pisanje. Razvoj pismenosti v predšolskem obdobju poteka spontano, ko otrok gleda slikanice s starši in pedagoškimi delavci, posluša pesmice, izštevanka,

rime, opazuje oglase na televiziji, navidezno bere, poskuša pisati, prebere napise v trgovini, opazuje odraslega pri branju in pisanju. Poleg bralnih spodbud v vrtcu in domačem okolju (branje, pripovedovanje, koncept tiska, družinsko branje) je pri otroku potrebno razvijati sposobnosti, pomembne za začetno opismenjevanje: vidno in slušno zaznavanje (predvsem vidno razločevanje in glasovno zavedanje), spoznavne zmožnosti (spomin, pozornost, koncentracija) in grafomotoriko.

Opismenjevanje je proces, ki posamezniku omogoča, da se usposobi za branje in pisanje različnih besedil, ki mu olajšajo vsakdanje življenje. Predvsem pomembno je začetno opismenjevanje, ki se izvaja v predšolskem obdobju. Pedagoški delavci v vrtcih se zavedamo, da smo dolžni otrokom v prvi vrsti nuditi varno in spodbudno okolje, cilj katerega je, da so otroci srečni, zadovoljni in ustvarjalni. Vsakodnevno se srečujemo z različnimi vsebinami, ki jih otrokom vseh starostnih obdobjih podajamo prek skrbno načrtovanih dejavnosti.

Škatle za opismenjevanje

Prek izmenjave izkušenj o svojem delu smo prišle do zanimive ideje, ki je olajšala delo pedagoškim delavcem in omogočila bolj poglobljene, pestre, raznolike dejavnosti. V vrtcu smo sestavili tim, ki je bil zadolžen za pripravo t. i. škatel za opismenjevanje. Le-te so bile namenjene vsem starostnim skupinam. Vsebujejo različne didaktične pripomočke, s katerimi otrokom približamo vsebine, hkrati pa vključujejo vsa kurikularna področja, pedagoškim delavcem pa omogočajo, da z otroki natančneje spoznajo vsebine petih slikanicah.

Za začetek smo se odločili za pet slikanic, ki so otrokom blizu in ki jih jim najpogosteje predstavljamo: *Piki* (Eric Hill), *Zrcalce* (Grigor Vitez), *Pod medvedovim dežnikom* (Svetlana Makarovič), *Zbirka Žabec* (Max Velthuijs) in *Muca Copatarica* (Ela Peroci). Seveda ne gre pozabiti na dejstvo, da je pri podajanju vsebin potrebno upoštevati otrokovo starost, interese, želje, izkušnje, sposobnosti in spretnosti.

S škatlami za opismenjevanje prek igre otrokom omogočamo razvoj različnih motoričnih spretnosti, fonološkega in jezikovnega zavedanja, predbralnih in predpisalnih spretnosti. Škatle za opismenjevanje so se nam zdele zanimiv predlog, kako z lastnimi izkušnjami in različnimi pogledi popestriti vsakodnevne dejavnosti. Ideje za škatle so podali pedagoški delavci, šivilja in vodstveni kader. Vsak je prispeval svojo idejo, podal predlog, predlagal izboljšave. Tako so v nekaj mesecih nastale škatle za opismenjevanje. Pri izdelavi nam je v največji meri pomagala šivilja, ki je predloge realizirala: sešila je različne kostume (slika 3: Kostumi za igro), izdelovala živali iz slikanic, šivala didaktične igrače in inovativne didaktične igre. Vsaka škatla je pokrila vsa področja kurikula. Kljub temu da je le ena škatla z naslovom *Piki* namenjena najmlajšim otrokom v jaslih, je mogoče prav vse prilagoditi starostim otrok, saj vsebujejo različne didaktične pripomočke. Škatle za opismenjevanje vsebujejo pester in raznolik nabor didaktičnih sredstev: slikanice, didaktične igre, rajalne igre, pesmi in deklamacije, CD-je s pesmimi in pravljicami, uganke, miselne igre, križanke, matematične naloge (slika 4: Didaktična igra Gozdne živali), pobarvanke, različne vrste lutk, živalske kostume za igro, plišaste živali, različne igre za fino- ter grobomotoriko itd.

Slika 1: Škatla za opismenjevanje (Muca Copatarica)

Slika 1 prikazuje vsebino škatle za opismenjevanje z naslovom Muca Copatarica, ki otrokom ponuja raznolike dejavnosti za razvoj različnih spretnosti. Prvotno je narejena za otroke drugega starostnega obdobja, vendar se vsebino vseh škatel lahko prilagodi za vse starosti.

Slika 2: Škatla za opismenjevanje (Piki)

Slika 2 prikazuje vsebino škatle za opismenjevanje z naslovom Piki, ki je prvotno mišljena za prvo starostno obdobje in s tem namenom so vsebine prirejene za najmlajše.

Slika 3: Kostumi za igro

Kostume je sešila šivilja Melita, ki je sodelovala pri ustvarjanju vseh škatel za opismenjevanje. Kostumi na sliki 3 so izdelani za škatlo za opismenjevanje z naslovom Zrcalce.

Slika 4: Didaktična igra Gozdne živali

Škatle za opismenjevanje so bogate z didaktičnimi igračami (slika 4). Didaktični material je izdelan tako, da se otroci ob njem zabavajo ter hkrati urijo različne veščine in spretnosti.

Škatle za opismenjevanje imajo svoj prostor v vrtčevski knjižnici in si jih lahko izposojajo zaposleni v vrtcu. Zaradi lažje organizacije in preglednosti izposojenih škatel smo pripravile seznam izposojanja škatel. Vsakič ko se odločimo, da bi obravnavali vsebino določene škatle za opismenjevanje, se podpišemo in zabeležimo datum prevzema ter vrnitve. Medsebojno se dogovorimo, koliko časa bomo imeli škatlo za opismenjevanje v posameznem oddelku (večinoma ne dlje kot en mesec). Vsak pedagoški delavec si lahko iz škatle izbere poljubne pripomočke, ki se zdijo primerni za oddelek. Pomembno je tudi, da se v primeru okvare oz. storjene škode o tem obvesti in škodo popravi (če se kaj strga, zlomi, poškoduje, uniči itd.). Otrokom se to med igro večkrat zgodi, kar pa je le dokaz, da je cilj dosežen. Škatle za opismenjevanje so izdelane za delo pedagoških delavcev z otroki v oddelku, ob primerni priložnosti pa jih predstavimo tudi staršem. Vzgojiteljici Mateja Vidmar in Tanja Janžekovič sva jih predstavili staršem na tretjem srečanju (19. 1. 2017) v okviru projekta *V objemu besed*, ki ga izvaja v Otroškem vrtcu Metlika. Tako so bili z njimi seznanjeni tudi starši. Njihov odziv je bil več kot dober. S tem skrbimo tudi za zaupanje staršev do nas kot pedagoških delavcev, kažemo trud za otroke in tudi njim predstavimo ideje za ustvarjanje z najmlajšimi.

Zaključek

Škatle za opismenjevanje lahko v našem vrtcu ocenimo kot primer dobre prakse, saj jih pedagoški delavci redno vključujemo v načrtovane in spontane dejavnosti, prav tako pa otroci s pomočjo raznolikih poučnih vsebin prek igre spoznavajo svet črk, besed, didaktičnih igrač ter iger. Igra je otrokova potreba in zelo pomembna za njegov razvoj. Pedagoški delavci se zavedamo, da moramo otrokom ponuditi raznolike didaktične pripomočke, za katere pa ni nujno, da so kupljeni. Opaziti je, da so otrokom bolj zanimive v skupini izdelane igrače in igre ter da v njih bolj uživajo. Hkrati je pomembno, da jih s tem učimo tudi, da ni potrebno vsega kupiti, ampak da so potrebni ideja, trud in kanček dobre volje, da sami ustvarijo kaj zanimivega.

S škatlami za opismenjevanje smo dosegli razbremenitev pedagoških delavcev pri podajanju vsebin vsaj v primeru petih najpogosteje uporabljenih slikanic, posledično povečali čas, ki ga pogosteje in kvalitetnejše izkoriščamo za načrtovanje dela z otroki in manj za samo pripravo didaktičnih vsebin. Zaposleni smo med izdelavo urili medsebojne odnose, kreativnost, ustvarjalnost, kar je bistveno v našem poklicu, saj se moramo ves čas izobraževati, izpopolnjevati in biti inovativni, da bi otrokom omogočili le najboljše. Najpomembnejši dosežek pa je prav gotovo ta, da so otrokom vsebine zanimive, pestre, zabavne, poučne in jim omogočajo razvoj spretnosti, ki so ključne v predšolskem obdobju.

Škatle za opismenjevanje lahko vedno še izboljšamo in dopolnimo. Vsekakor bi lahko vsak od nas pri določeni dejavnosti dodal novo idejo, izdelal didaktično igračo, igro ali karkoli drugega, kar je uporabil pri dejavnosti v svojem oddelku. Tako bi prav gotovo dobili še bolj pester nabor didaktičnih pripomočkov in si hkrati izmenjevali izkušnje.

Izbrali bi si lahko tudi več slikanic oz. vsako leto izdelali še kakšno škatlo za opismenjevanje in tako bi imeli pripravljenih več slikanic. Zagotovo pa bi bilo zanimivo tudi, če bi katerega od didaktičnih pripomočkov izdelali otroci sami, saj tako najbolje usvajajo določeno znanje in so nanje ponosni, ker so ti pripomočki rezultat njihovega dela.

Opombe

¹ Treba je opozoriti, da je v procesu sprejemanja nova Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti (2017).

Literatura

Majda GRGINIČ, 2005: *Porajajoča se pismenost*. Domžale. Založba Izolit.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih, 1999. Eva D. Bahovec idr. (ur.). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti, 2006. Ljubljana. Nacionalna komisija za razvoj pismenosti.

Sonja PEČJAK, Nataša POTOČNIK, 2011. Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole. *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Fani Nolimal (ur.). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport. 61–62.

S slikanico Rožnati avtobus v svet matematike

ADRIJANA MAVRI

Povzetek Slikanica je prva knjiga, s katero se otrok sreča. Tudi slikanica in matematika sta tesno povezani, če znamo slikanico brati skozi »matematične oči«. Starši in pedagoški delavci smo tisti, ki otroku najpogosteje beremo in prav mi moramo v knjigi videti ter prepoznati zakonitosti sveta, tudi matematike. A zgolj prepoznati matematiko v slikanici ni najbolj pomembno, otroku jo moramo znati predstaviti na način, primeren njegovi starosti. V prispevku predstavljamo primer dobre prakse z uporabo slikanice Rožnati avtobus, kjer so otroci skupaj s starši spoznavali simbole in imena za števila, prostor in meje v prostoru, merjenje dolžine, zunanost, notranost ter orientacijo v prostoru. Primer prakse predstavlja, kako lahko starši z branjem slikanic otroku predstavijo matematične vsebine, ga na prijeten in zabaven način popeljejo v svet matematike v domačem okolju ter tako spodbujajo družinsko pismenost.

Ključne besede: • slikanica • predšolski otrok • matematika • starši • družinska pismenost •

NASLOVA AVTORICE: Adrijana Mavri, Vrtec Cerkno, vrtec Peter Klepec pri OŠ Cerkno, Bevkova 20, 5282 Cerkno, Slovenija, e-pošta: adry.mavri@gmail.com.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.4>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Uvod

Kakovostna slikanica je sooblikovalka otrokovih jezikovnih in spoznavnih zmožnostih, branje slikanic pa je ključno za otrokov jezikovni, intelektualni ter na sploh celostni razvoj. Slikanica bogati otrokov besedni zaklad, čustveno življenje in spodbuja razvoj domišljije. Slikanica otroku pomaga spoznavati okolje ter se vanj aktivno vključevati, je vir spoznanj na kateremkoli področju – tudi matematičnem (Erženičnik-Pačnik 1999). Otrok v vsakdanjem življenju že zelo zgodaj spoznava matematiko tudi s pomočjo slikanic, ki jih prebira skupaj s starši ali pedagoškimi delavci v vrtcu. Ob branju slikanic pridobiva izkušnje in znanje ter ob tem spoznava, da je mogoče nekatere naloge in vsakodnevne probleme lažje rešiti, če uporablja matematične strategije mišljenja. Pomembno je, da starši in pedagoški delavci vemo, kaj je matematika v predšolskem obdobju, da jo znamo prepoznati v slikanici ter predstaviti otroku na način, ki je primeren otrokovi starosti.

Otrok naj ob branju ne bo le pasiven opazovalec in poslušalec, temveč ga spodbujajmo, da aktivno sodeluje. Spodbujajmo ga, da natančno opazuje ilustracije, primerja, išče razlike ter vse to poimenuje. Šele ko otrok zmore in zna natančno opazovati, je sposoben spoznati vzroke in posledice. Slikanica pripomore tudi k spoznavanju stvari, ki jih v neposrednem okolju ni ali pa bi jih otrok le težko opazil ali zaznal (Erženičnik-Pačnik 1999).

Kaj je matematika v slikanici?

Ob delu s starši sem opazila, da imajo precejšnje težave s prepoznavanjem matematike oz. s prepoznavanjem matematičnih pojmov v slikanica. Prepoznavnost matematike v leposlovju je namreč pogojena tudi s predhodnim matematičnim znanjem staršev ter odnosom, ki ga gojijo do matematike. Pomembno je, da jo znajo v prvi vrsti prepoznati starši, šele nato lahko otroka skozi slikanice, ki mu jih prebirajo, popeljejo v matematični svet.

Matematiko najdemo v besedilu, vsebini in ilustraciji skoraj vsake slikanice. Prepoznamo jo skozi (Kroflič idr., 2001):

- Števila in štetje: simboli in imena za števila, preštevanje predmetov, koles na vozilih, preštevanje družinskih članov, delov telesa – dve nogi, dve roki,¹ pet prstov.
- Simboli in grafični prikazi: simboli za zapisano in govorjeno besedo, narisana obvestila, razporedi, sezname, črte, simboli, znaki ali puščice, stolpci, krivulje, krožni diagrami.
- Vzrok, posledica, verjetnost, smiselnost rešitve: vzroki in posledice dejanj v zgodbi, verjetnost dogodkov v zgodbi, ki se ob določenih pogojih zgodijo ali pa se ne, kaj napovedujemo ali ugibamo, da se bo res zgodilo.
- Simetrija, geometrijska telesa, liki: simetrični predmeti, različni vzorci, okrogla, trikotna, pravokotna telesa, kocka, piramide, valji, ukrivljenje ravne črte, razvrščanje predmetov po obliki, spoznavanje lastnosti – barve, oblike, teže.

- Prostor in orientacija: položaji predmetov – *v, na, pred, za, spredaj, zadaj, zgoraj, spodaj, levo, desno* ...; perspektive, opazovanje in videnje različnih položajev – z višine, z glavo navzdol, z žabje perspektive.
- Urejanje in razvrščanje: urejenost predmetov, razvrščanje po velikosti, barvi, ponavljanje zaporedja in vzorci.
- Merjenje: različne količine – dolžina, teža, prostornina; standardne enote – centimeter, meter, litri, kilogrami itd.; nestandardne enote – žlice mleka za kolač, število korakov; merski inštrumenti – meter, tehtnica, ura.

Dejavnost s starši

Prvih nekaj minut srečanja sem namenila samo staršem s ciljem, da jim predstavim nekaj informativnih in leposlovnih slikanic, prek katerih lahko otroku na zabaven in prijeten način predstavijo svet matematike. Starši so prek igre »vihar možganov« obudili znanje, kaj vse matematika je, nato pa med različnimi pripravljenimi slikanicami izbrali eno ter v njej iskali matematične vsebine. Pri tem seveda ni šlo brez ustvarjalnih izzivov in občasnih težav. Starši so precej hitro v slikanicah prepoznali števila, geometrijska telesa, like. Izziv pa jim je bil prepoznati, poiskati razvrščene predmete, položaje predmetov v določenem prostoru, količine in merske enote. Ob predstavitvi matematičnih vsebin, ki so jih starši našli, sem za spodbudo dodala še tiste matematične vsebine, ki jih niso prepoznali, četudi so v vsebini slikanice prisotne. Starši so bili presenečeni nad spoznanjem, da lahko sama slikanica vsebuje toliko elementov matematike.

Slika 1: Pogovor s starši o matematiki v slikanicah

Dejavnost s starši in otroki

Srečanje smo nadaljevali skupaj s starši in z otroki, starimi od treh do šest let. Otroci so si med pripravljenimi informativnimi in leposlovnimi slikanicami izbrali eno, jo skupaj s

starši pogledali in prebrali, nato pa iskali v njej matematične vsebine. V tem delu je bila pomembna vloga staršev, saj so otroke usmerjali in skozi pogovor ter iskanje predstavljali otroku matematiko. Da je bila v začetku dejavnost bolj preprosta, sem omejila matematične vsebine in spodbudila otroke, naj skupaj s starši poiščejo samo različna števila, ki jih najdemo v slikanici. Otroci so predstavili svoja najdena števila, pri vsaki predstavitvi pa sem sama dodala še druge matematične asociacije in tako otrokom ter staršem razkrila vsebine, ki jih lahko iščejo tudi v drugih slikanicah.

V nadaljevanju sem jim predstavila slikanico *Rožnati avtobus* pisateljice Vesne Radovanovič. Otroci in starši so pozorno prisluhnili brani zgodbi. Po končanem branju smo slikanico ob ilustracijah skupaj obnovili. S pomočjo vprašanj, ki sem jim jih v nadaljevanju zastavila, so otroci iskali in spoznavali matematične vsebine v slikanici. Vprašanja so bila: *Katerih barv in oblike so avtobusi?*, *Kakšne razlike opazimo med njimi?*, *Katera števila najdemo v ilustracijah, kaj nam ta števila sporočajo?*, *Kje vozijo avtobusi?*, *Kakšne so ceste, po katerih vozijo?* Ob koncu sem otroke spodbudila k iskanju rešitve zastavljenih problemov: *Kaj lahko storimo, če se avtobus pokvari?*, *Kaj bi naredil, če bi kje našli zapuščen avtobus?*

Slika 2: Otroci poslušajo zgodbo o rožnatem avtobusu

Spoznavanje slikanice *Rožnati avtobus* in matematike v njej smo nadaljevali z dejavnostjo, v katero sem vključila otroke in starše. Otrokom sem razdelila vrvice enake debeline in dolžine ter jih spodbudila k oblikovanju (postavitvi) ravne in vijugaste ceste, po kateri vozijo avtobusi. Skupaj smo poiskali najkrajšo in najdaljšo cesto ter prišli do

ugotovite, zakaj so vse ceste vendarle enako dolge. V nadaljevanju igre sem jih spodbudila k oblikovanju čim krajše ceste s pomočjo daljše vrvice. Nekaterim otrokom so priskočili na pomoč starši, večina pa je precej hitro in samostojno rešila nalogo. Otroci so oblikovali različne kratke ceste. Množico kratkih cest smo skupaj razvrstili po velikosti, od najkrajše do najdaljše.

Slika 3: Otroci oblikujejo vrvice v ravne in vijugaste ceste

Otrokom in staršem je bila tako predstavljena dejavnost, s pomočjo katere lahko malčkom na preprost način skozi slikanico popestrimo igro in učenje matematike. Otrok ob slikanici *Rožnati avtobus* spoznava števila, imena za števila, prostor, njegove meje, zunanost in notranost (v tem primeru avtobusa) ter utrjuje orientacijo v prostoru. Poleg tega spoznava geometrijska telesa in like, odnose med vzrokom in posledico, išče, zaznava različne možnosti rešitve problema, klasificira in razvršča.

Zaključek

Z opisano dejavnostjo sem v prvi vrsti staršem predstavila področje matematike v predšolskem obdobju ter razkrila, kako se ta prepleta v različnih slikanicah. Seznanila sem jih s konkretnimi primeri, ki jim bodo v pomoč in popestritev bralnih uric v domačem okolju ter popotnica v svet matematike. Opazila sem, da je bilo dojemanje staršev, kako predšolski otroci sprejemajo matematične zakonitosti prek slikanice v primerjavi s prvim srečanjem mnogo boljše. Skleпам lahko, da sem jim dovolj nazorno in na primeren način predstavila matematiko, da so jo uspeli prepoznati tudi v nadaljevanju.

Skozi izkušnje dela v vrtcu in sodelovanja s starši menim, da imajo starši premalo možnosti sodelovanja pri skupnem iskanju, kaj vse slikanica lahko da otroku. Slikanica je najboljši vzgojno-učni pripomoček v predšolskem obdobju, ki otroka popelje v svet jezika, matematike, gibanja, umetnosti, družbe in narave. Te skupne izkušnje bi morali skupaj razvijati tako starši kot tudi pedagoški delavci. Starši hvaležno sprejemajo tovrstne dejavnosti ter si jih želijo. Bogatijo jih z novimi znanjem in vedenjem, so spodbuda za kakovostno in aktivno preživljanje prostega časa z otrokom, hkrati pa spodbujajo bralno kulturo in pismenost staršev ter posledično otrok.

Opombe

¹ Z jezikovnega vidika je to zaznamovana raba, praviloma uporabljamo množino: noge, roke: Roke me bolijo vs. roki me bolita.

Literatura

Viri za branje

Vesna RADOVANOVIČ, 2007: Rožnati avtobus, Murska Sobota: založba AJDA.

Literatura v prispevku

Robi KROFLIČ, Ljubica MARJANOVIČ UMEK, Mateja VIDEMŠEK, Marjeta KOVAČ, Simona KRANJC, Igor SAKSIDA, Olga DENAC, Tomaž VRLIČ, Dušan KRNEL, Barbara JAPELJ PAVEŠIČ (ur.), 2001: Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulu za vrtce. Maribor: Založba Obzorja.

Marjana ERŽENIČNIK-PAČNIK, 1999: Predšolski otrok in slikanice. Otrok in knjiga. Prispevek s simpozija Perspektive v mladinski književnosti. Maribor: Mariborska knjižnica: Pedagoška fakulteta. 88–93.

Razvijanje strpnosti skozi slikanico Drugačen¹

BRIGITA BUKOVEC

Povzetek Slikanica Kathryn Cave in Chrisa Riddela Drugačen (2001) je bila izhodišče za delo z otroki, starimi od 5 do 6 let, pri čemer smo želeli predstaviti pojma drugačnost in strpnost. Predstavljena slikanica je del diplomskega dela o razvijanju strpnosti v otrokovem predšolskem obdobju. Otroci so ob poslušanju zgodbe opazovali ilustracije, ob vodenem razgovoru pa so ugotavljali, da je pravzaprav vsak od njih na nek način drugačen. Razumevanje pojma strpnost smo nadgradili s pojmom drugačnost in razumevanjem, zakaj je treba biti strpen do drugačnih. Uporabljena slikanica in vodena dejavnost sta primer dobre prakse, s katero lahko v vrtcu spodbujamo medkulturno vzgojo, pozitivne odnose in vrednote.

Ključne besede: • slikanica • strpnost • sprejemanje drugačnosti • predšolska vzgoja • medkulturna vzgoja

NASLOVA AVTORICE: Brigita Bukovec, študentka, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Oddelek za pedagoško vzgojo, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, e-pošta: brigita.bukovec94@gmail.com.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.5>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Uvod

V zadnjih desetletjih se vse več otrok priseljencev vključuje v vrtce in šole. Čeprav imamo na tem področju kar nekaj literature, smo mnenja, da se tem otrokom posveča premalo pozornosti. V vsakdanjem življenju nemalokrat slišimo nestrpnost ljudi do drugačnih (priseljencev), zato se nam zdi pomembno, da v vrtcu s primernimi didaktičnimi sredstvi, med katerimi je zagotovo ena najprimernejših slikanica, razvijamo strpnost do priseljencev. Ključno vlogo pri spodbujanju pozitivnih odnosov do drugačnih in ustvarjanju vrednot imajo pedagoški delavci, ki predšolskim otrokom (ob drugih pomembnih odraslih) predstavljajo vzor oz. model pri izražanju strpnosti in sprejemanja drugačnosti (Dahlberg and Moss: 2005).

Vsak začetek je ob vključitvi otroka priseljenca v vrtčevsko skupino težak, saj se morajo na to privaditi starši, pedagoški delavci ter otrok, ki se znajde v povsem drugačnem okolju, kot ga je navajen. Pomembno je, da se pedagoški delavci ne zavedajo samo različnosti, ki vlada med nami, temveč pri tem poskušajo otroka vključevati v vrtčevske dejavnosti (predstaviti ostalim otrokom njegovo prejšnjo deželo, jezik, ga vključevati v družbo vrstnikov ...). V priročniku *Spodbujanje strpnosti in sprejemanja drugačnosti* je avtorica Palomares (2001: 7) zapisala, da je strpen tisti človek, ki sprejema drugačnost in je sposoben dojemati različnost: »Ti in jaz sva si različna. Različno izgledava. Različno misliva. Različno se izražava. O mnogih stvareh se ne strinjava, vendar to za naju ni moteče.« Definicijo strpnosti najdemo tudi v *Deklaraciji o načelih strpnosti*, ki so jo leta 1995 v Parizu sprejele države članice Unesca.

Strpnost ni le pojem, ampak je pogoj za razvoj etičnega, spoštljivega, socialnega, ustvarjalnega in odgovornega človeka /.../ Vsak človek, ki želi prispevati mir sebi in s tem svetu, naj bi se izobrazil o pomenu strpnosti, saj jo zaradi nerazumevanja mnogi zamenjujejo s potuho ali neredom ... Strpnost ni skrajnost bodisi v prijaznosti na eni strani bodisi v brezbriznosti na drugi strani, ampak je na sredini med tema poloma in vključuje strpen odnos tako do sebe kot do sočloveka. Strpnost nikakor ni naivna dobrohotnost, kjer je vse dovoljeno, ampak zajema tudi upoštevanje okolja in sprejemanje odgovornosti za lastno življenje, skozi katerega lahko posameznik tvorno prispeva k blaginji in razvoju družbe (Unesco 2015: 3).

Spodbujanje medkulturnosti s pomočjo slikanice Kathryn Cave in Chrisa Riddela *Drugačen*²

Zgodba

Na vetrovnem griču je živel modri medvedek, ki mu je bilo ime Drugačen. Tako so ga klicali ostali, čeprav je vse počel tako kot oni, vendar so ga odrivali, ker so mislili, da zaradi svojega drugačnega videza ne spada mednje. Ko se je nekega dne odpravljal spat, je nekaj potrkalo na njegova vrata. Pred njim se pojavi čuden gost. Drugačen ga najprej ne sprejme, saj je popolnoma drugačen od njega. Čeprav ga čudna stvar na nekaj

spominja, se ne more spomniti, kaj bi to lahko bilo. Ko ga napodi iz hiše, se pogleda v ogledalo in vidi, da je spoznal nekoga, ki je prav tako drugačen. Odloči se, da ne bo takšen, kot so drugi, in da bo tujca sprejel za svojega prijatelja. Pohiti za čudnim gostom, ga prime za roko in povabi v hišo. Od takrat naprej sta Drugačen in Čuden prijatelja ter vse počneta skupaj. Kljub različnosti njuno prijateljstvo ne usahne. Ko se nekega dne pojavi bitje (deček), ki je še bolj čudno od njiju, ga sprejmeta in naredita prostor še zanj.

Analiza

Slikanica govori o nesprejemanju drugačnih ter hkrati o tem, da lahko spremenimo odnose in prepričanja do tistih, ki jih zaznavamo kot drugačne. To je pojav, ki ga lahko zasledimo na vsakem koraku. Na žalost je na svetu veliko diskriminacije, netolerantnosti in predsodkov.

V slikanici spoznamo Drugačnega, ki se zelo trudi, da bi drugim, ki so »normalni« ali običajni, ugajal in da bi ga sprejeli medse. Čeprav počne enake stvari kot oni, ga ne sprejmejo, *ker ne sodi med njih*. Družba bi morala težiti k strpnosti in sprejemanju drugačnosti. Takšen je tudi Drugačen v obravnavani slikanici. Ko je na obisk prišel še bolj čuden gost, ga Drugačen najprej ni sprejel. Ko je spoznal, da se verjetno čuden gost počuti enako nesprejeto od drugih kot Drugačen, ga je povabil k sebi in postala sta nerazdružljiva prijatelja. Prav tako je zanimiv tudi konec, ko Drugačen in Čuden sprejmeta dečka, ki je v slikanici predstavljen kot še bolj čuden. »Nisi tak kot jaz, ampak me to ne moti« (Cave 2001: 20). To je poved, ki v slikanici najbolj izstopa in bi jo moralo prebrati veliko ljudi. Ni problem v otrocih, ki drugačnosti ne sprejemajo, problem je v nas, odraslih, ki jim drugačnost predstavimo kot tabu, a se sami pri sebi ne zavedamo, da se vsak od nas razlikuje od drugih. Menimo, da bi se s to slikanico morali seznaniti ne samo otroci, temveč tudi odrasli, ki živijo v svetu nestrpnosti in ga pogosto tudi ustvarjajo.

Pred predstavitvijo otrokom smo naredili jezikovno analizo besedila in ilustracij, kjer smo upoštevali celostno branje slikanic: besedilo, ilustracije in odnos med njima.

Chris Riddel je upodobil zgodbo v dvanajstih prizorih, ilustracije so preplet slike in risbe. Ilustracije dopolnjujejo zgodbo, saj prikazujejo prostor celotnega dogajanja (grič, sobo, v kateri živi Drugačen, igrišče). Prav tako je ilustrator upodobil like in dogajanja zelo nazorno, da si jih bralec lahko predstavlja, četudi besedila ne prebere. Fizični videz likov si najlažje predstavljamo, ko si pogledamo ilustracije. Drugačen je upodobljen kot podoba modrega medvedka, ki stoji na dveh nogah, z dvema rokama ter z nekaj lasmi na glavi. Živali, ki so upodobljene v slikanici (medvedi, žirafe, zajci, vrane, žirafe), so približek realnim, le da imajo na sebi oblačila. Čuden je upodobljen z obrazom, kakršnega ima slon, na glavi ima rumene razmršene lase, okrogel oranžen trup z veliko dlakami, dvema nogama in s šapo, ki je podobna peruti. Na koncu slikanice je zapisano, da se je Drugačnemu in Čudnemu pridružil še nekdo, ki je bil še bolj čuden od njiju. Ilustrator je upodobil dečka z rumenimi lasmi, rumeno majico, s hlačami iz jeansa, ki so na sredini raztrgane, in z modrimi čevlji.

Literarne prvine v slikanici

Tema je sprejemanje in spoštovanje različnosti ter spoznavanje podobnosti kljub neenakostim. Pojavljata se dve vrsti motivov, ki sta povezani z dejavnostmi (pozdravljanje, risanje, igra, malica) in čustvenimi stanji (žalost, nesprijemanje, osamljenost).

Primer dejavnosti, ki je bila uspešno preizkušena v praksi

S pomočjo izbrane slikanice smo spodbujali medkulturnost v vrtcu Velenje, in sicer v homogeni skupini, v katero so bili vključeni otroci, stari od 5 do 6 let. V skupini je bilo prisotnih 21 otrok, od tega 13 dečkov in 8 deklic. Med otroki sta bila tudi dva priseljenca. Deklica se je iz Bosne priselila v Slovenijo, deček pa je prišel iz Kitajske.

Pred začetkom branja slikanice je bila igralnica drugačna kot običajno. Mize in stoli so bili nametani povsod po igralnici, tudi v knjižnem kotičku je bila izobešena zastava, ki je drugače ni. Oblečena sem bila popolnoma drugače, kot so me otroci navajeni: lase sem imela skuštrane, obleka je bila predolga, kravata je visela čez obleko, obute sem imela prevelike copate. Pred začetkom obravnave zgodbe so otroci odgovarjali na vprašanja:

- Se vam zdim danes kaj drugačna?
- Kaj pomeni beseda strpnost oziroma biti strpen do drugih?
- Ste vi strpni do ostalih?
- Kako bi se odzvali, če bi se nekdo, ki je drugačen od vas (višji ali nižji; manj ali bolj priljubljen, prihaja iz druge države ...), želel družiti z vami?
- Kdo je za vas drugačen?
- Ali imate prijatelja, za katerega mislite, da je drugačen? Zakaj ste takšnega mnenja?
- Ali se drugačnih bojite?

Nato sem prebrala slikanico *Drugačen* Kathryn Cave in Chrisa Riddela.

Po prebrani zgodbi sem otrokom postavila vprašanja, ki so se navezovala na vsebino:

- Kdo je bil Drugačen?
- Kje je živel Drugačen?
- Zakaj so mu govorili »ne spadaš med nas«?
- Se je Drugačen trudil biti kot ostali?
- Kdo je potrkal na vrata njegovega doma?
- Kaj je rekel Drugačen ob pogledu na novega obiskovalca?
- Kako se je do njega obnašal Drugačen?
- Zakaj ni sprejel ponujene šape?
- Zakaj je čudna stvar odšla?
- Kaj je Drugačen ugotovil, ko je čudna stvar odhajala?
- Kaj je nato naredil?

- Ali sta postala prijatelja?
- Kaj sta počela skupaj?
- Kdo se je še pojavil na vratih njunega doma?
- Kaj sta naredila?

Odzivi otrok in analiza

Preden se je dejavnost začela, je pomočnica vzgojiteljice odpeljala otroke na hodnik, da smo lahko uredili igralnico, kot smo si zamislili. Ko so otroci vstopili v igralnico, je bila ta drugačna in tudi jaz sem izgledala drugače. Ko so otroci sedli na pisane blazine, so opazovali moje obnašanje, ki je bilo povsem neobičajno, kar se je otrokom zdelo smešno, saj so se čudili, kako ne znam sedeti na stolu. Ob vprašanju, kakšna sem, so odgovorili, da drugačna. Nato so sledila še nekatera vprašanja, ki so se navezovala na tematiko, ki smo jo obravnavali.

Pomočnica vzgojiteljice si je zapisovala odgovore, medtem ko so otroci odgovarjali na moja vprašanja.

Vprašala sem jih, kaj pomeni beseda strpnost. Ker je beseda dokaj zahtevna, sem poskušala z dodatnimi vprašanji, in sicer tako, da sem jih vprašala: »Kdaj ste strpni do drugih? Na kakšen načinbi si to besedo razlagate?«

Deklica A. (6 let): *»Da potrpiš.«*

Vzgojiteljica: *»Kdaj?«*

Deklica A.: *»Če recimo gremo ven in moramo narediti kolono, potem pa nekateri dečki ne ubogajo in moramo zato čakati v koloni.«*

Deklica L. (5, 3 leta): *»Ko stojimo pri miru ali pa smo pri miru, ko drugi govorijo.«*

Deček Ž. (5, 7 leta): *»To pomeni, da ko imamo zajtrk in potem čakamo, da pridemo na vrsto, pa nekateri ne ubogajo vzgojiteljice in moramo potem čakati.«*

Otrokom sem povedala, da so potrpežljivi do ostalih, kadar morajo čakati na nekatere stvari. Besedo strpnost sem jim razložila, in sicer da ta beseda pomeni, da mirno živimo s tistimi, ki delajo nekatere stvari drugače od nas in da se do takšnih ljudi, ki imajo drugačno barvo kože, se drugače oblačijo, imajo drugačno barvo las in podobno, vedemo strpno, tj. dopuščamo jim, da so takšni, kot so, in da počenjajo stvari po svoje.

Ob vprašanju, če so samistrpni, so mi odgovorili pritrdilno.

Vzgojiteljica: *»Kako bi se obnašali do otroka, ki bi bil drugačen od vas?«*

Deklica M. (6 let): *»Če bi bil prej prijazen do mene, bi se družila z njim, če ne, pa ne.«*

Deklica L. (5, 3 leta): *»Ne vem, če bi me lepo prosil, da se grem igrat z njim, bi se z veseljem. To je vse.«*

Deček Ž (5, 7 leta): *»Jaz tudi, vseeno je isto otrok tako kot jaz.«*

Vzgojiteljica: *»Kdo je za vas drugačen? Morda koga poznate, ki je drugačen od vas?«*

Deklica L. (5, 3 leta): *»Še nikoli nisem srečala nikogar takega.«*

Deklica M. (6 let): »Danes si ti drugačna, saj imaš na sebi smešno obleko pa tudi drugače se obnašaš.«

Deček T. (5, 8 leta): »Druagačen pomeni, da imaš na sebi kakšno stvar, ki ni taka, kot jo imam jaz. Za mene je drugačen Žiga, ker nosi očala.«

Vzgojiteljica: »Pa je Žiga tvoj prijatelj kljub temu, da nosi očala?«

Deček T.: »Ja, je.«

Deklica A. (6 let): »Druagačen je tisti, ki ni isti. Druagačen je Z., ki prihaja iz Kitajske in ima bolj poševne oči ...«

Vzgojiteljica: »Pa se kljub temu, ker misliš, da je drugačen, igraš z njim?«

Deklica A.: »Ne, saj ga ne razumem.«

Vzgojiteljica: »Ali se kdo drug igra z njim, čeprav ga ne razumete?«

Odgovorili so nekateri dečki, da se z njim radi igrajo, saj kljub temu, tudi če ga ne razumejo, on razume njih in je njihov prijatelj.

Zadnje vprašanje se je navezovalo na to, če se otroci bojijo drugačnih. Otroci so povedali, da se jih ne bojijo in jim ne predstavljajo nevarnosti.

Vprašanja so napeljala na to, da smo lahko predstavili slikanico, ki je bila izbrana za konec medkulturnega druženja. Otroke smo seznanili z nekom, ki je bil tudi drugačen in to ne samo drugačen po videzu, temveč mu je bilo ime Drugačen. Otroci so z zanimanjem poslušali zgodbo od začetka do konca. Ob branju zgodbe so opazovali ilustracije in bili pozorni na poudarjeno poved: »Nisi tak kot jaz, ampak me to ne moti.« (Cave 2004: 20).

Ob pogovoru, kaj menijo o tem, da so se drugi tako nesramno obnašali do Drugačnega, so otroci odgovorili, da jim njihovo vedenje ni bilo všeč. Živalim bi povedali, da so žalostni, ker se tako obnašajo do Drugačnega, saj to ni lepo. Deček E. (6 let) je še posebej poudaril, da so vse živali v slikanici bile med seboj drugačne. Čeprav Drugačen ni počel stvari tako kot ostale živali, ni bilo prav, da niso želele biti njegove prijateljice.

Po prebrani slikanici so otroci na tabli opazili napis NISI TAK KOT JAZ, AMPAK ME TO NE MOTI. Otroci so dobili list z obrisom obraza. Nato so sledila navodila, kaj morajo narediti s tem obrazom. Na mizi so imeli pripravljene različne sličice (hrana, živali, šport). Otroci so morali na listu, ki je bil pred njimi, pod kljukico prilepiti, kaj jim je všeč, in pod križec, česa ne marajo. Ko so otroci dokončali izdelek, so ga z magnetom pritrdili na tablo. Ko so bili vsi otroci gotovi, smo se zbrali pred tablo in opazovali izdelke. Opazili smo, da imajo prav vsi otroci radi različne stvari. Nekaterim je všeč neka stvar, medtem ko je nekdo drug ne mara. Ob vprašanju, kaj lahko vidimo s table, ki je pred nami, je deklica A. (6 let) povedala, da smo vsi različni in da imamo radi različne stvari. Na koncu smo prešteli, koliko otrok npr. rado igra nogomet in koliko otrok nogometa ne mara.

Slika 1: Nisi tak kot jaz, ampak me to ne moti!

Slika 1 prikazuje izdelke otrok. Prek slikanice so otroci na njim razumljiv način spoznali, kako smo različni. Vzgojiteljica je povedala, da tablo uporabi, kadar pride do nemira ali do žaljenja v skupini. Tako skupaj z otroki pogledajo na tablo in ugotovijo, da smo vsi med seboj različni in da je lepo, če so prijatelji in si med seboj pomagajo.

Zaključek

S podrobno analizo slikanice *Druagačen* Kathryn Cave in Chrisa Rieddela ter dejavnostmi, ki so se navezovale na prebrano slikanico, menimo, da smo z vsebino, postavljenimi vprašanji ter dejavnostjo, ki smo jo izvedli s predšolskimi otroki, približati strpnost na področju drugačnosti (priseljencev). Odgovori otrok so na začetku pokazali, da razumejo strpnost kot obliko vedenja, pri kateri pokažejo, da znajo počakati (npr. počakati v vrsti, ko drugi govori). Njihovo razumevanje smo nadgradili s povezovanjem pojmov strpnost in drugačnost, kjer smo otrokom pokazali bolj abstrakten pomen pojma strpnost do drugačnih, npr. zakaj in kako biti strpen do otrok priseljencev ali drugačnih otrok. Otroci so po prebrani zgodbi in pogovoru o temi izrazili mnenje, da jim ni všeč nestrpno vedenje do Drugačnega v zgodbi, ob izvedeni vaji z delovnim listom pa so spoznali, da smo dejansko vsi ljudje drugačni oz. različni. Menimo, da je uporabljena slikanica in vodena dejavnost primer dobre prakse, kako lahko v vrtcu spodbujamo razvijanje pozitivnih odnosov in vrednot. Prav tako bi bilo smiselno podobne kakovostne slikanice priporočati tudi staršem, da jih v okviru spodbujanja družinske pismenosti skupaj z otroki prebirajo doma.

Opombe

¹ Prispevek je del diplomskega dela *Razvijanje strpnosti do priseljencev v predšolskem obdobju*; mentorica je red. prof. dr. Dragica Haramija.

- ² UNESCO je organizacija Združenih Narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/unesco/kaj_je_unesco/, pridobljeno 3.4.2017).
- ³ Analiza slikanice je predstavljena po modelu Haramija in Batič: Poetika slikanice, 2013.

Literatura

- Gunilla DAHLBERG and Peter MOSS, 2005: Ethics and politics in early childhood education. New York: Routledge Falmer.
- Dragica HARAMIJA in Janja BATIČ, 2013: Poetika slikanice. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Susanna PALOMARES, 2001: Spodbujanje strpnosti in spoštovanja drugačnosti. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- UNESCO, 2015: Deklaracija o načelih strpnosti. Šentjur: Izobraževalni center Eksena.

Vir

- Kathryn CAVE in Chris RIDDEL, 2001: Drugačen. Ljubljana: Educey.

Po poteh Martina Krpana

KLARA GARDELIN, MARIJA ŠTAVAR, MARTA ŠABEC, MARJANCA GRUBIŠA
IN MARTINA LENARČIČ

Povzetek Otrok se s pismenostjo srečuje že od rojstva, najprej v domačem okolju in kasneje v vrtcu ter šoli. Razvoj branja in pisanja poteka v veliki meri spontano v vsakodnevnih dogodkih, nato pa v nekem trenutku pregovori prve besede in prepozna prve črke. Skozi simbolno igro otrok razvije védenje o pismenosti in odkriva njen pomen, pridobljene zmožnosti povezuje z vsakodnevnimi dogodki v realnih okoliščinah. Znake z napisi otrok vidi že na igračah in v knjigah, ki mu jih berejo starši ali drugi odrasli, ki so prisotni v njegovem življenju. Pri delu izhajamo iz teh spoznanj, hkrati pa smo si pri predstavljenih dejavnostih zadali za cilj vključiti tudi družine ter s tem prispevati dvigu družinske pismenosti. Po poteh Martina Krpana so otroci prve in druge starostne skupine imeli možnost aktivnega sodelovanja, reševanja ugank ter spoznavanja novih besed, literarnih zvrsti in značilnosti domačega kraja. Učenje in pridobivanje novega znanja smo združili z zabavo ter dobrim počutjem otrok in staršev.

Ključne besede: • predšolska vzgoja • predopismenjevanje • jezik • družba • narava •

NASLOVI AVTORIC: Klara Gardelin, pomočnica ravnateljice, Vrtec Pivka, Prečna ulica 3, 6257 Pivka, Slovenija, e-pošta: klara.gardelin@gmail.com. Marija Štavar, Vrtec Pivka, Prečna ulica 3, 6257 Pivka, Slovenija, e-pošta: marija.stavar@os-pivka.si. Marta Šabec, Vrtec Pivka, Prečna ulica 3, 6257 Pivka, Slovenija, e-pošta: marta.sabec@gmail.com. Marjanca Grubiša, Vrtec Pivka, Prečna ulica 3, 6257 Pivka, Slovenija, e-pošta: marjanca.grubisa@gmail.com. Martina Lenarčič, Vrtec Pivka, Prečna ulica 3, 6257 Pivka, Slovenija, e-pošta: martina.lenaric@gmail.com.

Uvod

V prispevku predstavljamo zaporedje spoznanj, ki jih otroci pridobijo v predšolskem obdobju in se povezujejo s predopismenjevalnimi veščinami v prvem in drugem starostnem obdobju. Kot primer dobre prakse smo izpostavile osmo srečanje v okviru projekta *V objemu besed*, v katerem smo poskušale otrokom predstaviti značilnosti Pivke s pomočjo literarnega junaka Martina Krpana.

Pismenost

Družinsko okolje, kjer so otroci pogosto deležni kakovostnih spodbud in imajo na voljo veliko simbolnega materiala, ima velik vpliv na otrokov govorni razvoj in porajajočo se pismenost (Marjanovič Umek 2010). Avtorji v svojih delih različno definirajo pismenosti. L. Knaflič (2009: 12) opismenjevanje opredeljuje takole: »Opismenjevanje je nepretrgan (kontinuiran) proces, ki se začne veliko pred spoznavanjem črk in učenjem branja in pisanja in se razvija vse življenje. Otrok v predšolskem obdobju razvije posamezne sposobnosti in spretnosti, ki mu omogočajo razumevanje sistema pisave in odprejo vrata v lastno pismenost. Predšolske izkušnje in pridobljena znanja otroku olajšajo, pospešijo in skrajšajo potek opismenjevanja. Spoznanja o pismenosti pred opismenjevanjem se imenujejo zgodnja pismenost.«

Otrok predšolsko znanje pismenosti pridobiva počasi in v določenem časovnem zaporedju (Grginič 2005: 40):

- spoznavanje oblike in funkcije tiska, zavedanje, da ima tisk in branje smisel ter pomen v vsakdanjem življenju odraslih,
- prepoznavanje tiska v okolju,
- ideje o tisku,
- grafično zavedanje (prepoznavanje črk),
- zavedanje glasov v govorjenih besedah,
- porajajoče se pisanje z domiselnim črkovanjem,
- zavedanje asociacijske zveze glas – črka,
- besedno branje z dekodiranjem.

Predopismenjevanje v prvem starostnem obdobju

Otroci se v prvem starostnem obdobju s knjigami samo igrajo, kasneje jih tudi »berejo«, kakor jih berejo odrasli v njihovi okolici. V okolju prepoznajo napise, ki jih vidijo na televiziji, v trgovini, na ulici. Za razvoj predbralnih sposobnosti sta pomembni grafično in glasovno zavedanje. Pedagoški delavci otroku pomagajo razviti glasovno zavedanje s pomočjo različnih glasovnih in besednih iger (rime, uganke, onomatopoije, različne spremljave). V tem starostnem obdobju so to igre poslušanja, prstne igre, uganke o živalih, rajalne igre in petje pesmi (Grginič 2005).

Grafično zavedanje razvijamo z opazovanjem predmetov v prostoru, slikanic, sličic na ležalnikih ter iskanjem podobnosti in razlik med predmeti. Spoznavanje koncepta teksta

vedno poteka v interakciji z odraslo osebo ali s sposobnejšimi otroki ter z lastnim opazovanjem in poslušanjem vidnih ter zvočnih sporočil v družini in v vrtcu (Grginič 2008).

Predopismenjevanje v drugem starostnem obdobju

Otroci ob vsakodnevnem stiku s tiskano besedo v knjigah, otroških revijah in okoljskih napisih naprej spoznavajo koncept tiska. Pogosteje se igrajo simbolno igro, s katero posnemajo dejavnosti odraslih. Zelo pomembno je, da poleg družine tudi pedagoški delavci v raznolikih problemskih situacijah načrtno spodbujajo otroke k iskanju novih možnosti, v katerih bi lahko uporabili različne besedne zvrsti (Grginič 2005).

Otrok v starosti od treh do šestih let postopoma pride do spoznanja, da je mogoče izgovorjene besede zapisati in jih ponovno prebrati. V vrtcu se otrok delno zaveda abecednega principa oziroma védenja, da posameznim glasovom pripadajo določene črke (Grginič 2008).

Po poteh Martina Krpana

V Vrtcu Pivka sta se v projekt *V objemu besed* aktivno vključili dve skupini otrok skupaj s pedagoškimi delavkami. V eni skupini so bili otroci, stari 2–3 let, v drugi skupini pa 5–6. Kriterija, ki sta vplivala na odločitev o sodelovanju, sta bila število vključenih otrok socialno šibkejših okolij in število otrok priseljencev v skupini.

Na uvodnem sestanku smo se odločile, da bomo srečanja s starši in otroki izvajale skupaj. To nam je pri pripravi dejavnosti predstavljalo velik izziv, tako z vidika izbora vsebin kot tudi glede organizacije izvedbe. Zavedale smo se, da moramo vsebine zastaviti tako, da bodo nudile dovolj izzivov vsem vključenim otrokom, hkrati pa ne bodo prezahtevne za mlajše oziroma dolgočasne za starejše otroke.

Cilji, ki smo si jih zastavile pri pripravi osmega srečanja v sklopu projekta *V objemu besed*, so bili:

- Otrok spoznava značilnosti okolja, ki so pomembne za lokalno skupnost (pokrajinski muzej, presihajoče jezero, lik Martina Krpana) in se seznanja s širšim okoljem.
- Otrok prepozna, uživa in se zabava v besednih igrah – ugankah.
- Otrok posluša različne literarne zvrsti – umetne pripovedke in uganke.

Slika 1: Martin Krpan in otroci

Pri izvedbi delavnic smo uporabljale uganke o živalih, o Martinu Krpanu in njegovemu življenju. Služile so kot motivacija pohodnikom na poti proti Petelinjskemu jezeru. Napisane so bile na »gozdnih živalih«, izdelanih iz lepenke. Zastavljene so bile tako, da so napovedale žival, ki smo jo moramo poiskati na poti.

S tem smo omogočile otrokom aktivno sodelovanje na srečanju. Mlajši so poimenovali živali, ki smo jih iskali na poti in se o tem pogovarjali s svojimi spremljevalci. Starejši otroci so pokazali zanimanje, da uganke preberejo sami. To smo jim seveda omogočile. Interes otrok za iskanje likov živali in branje ugank je bil zelo velik.

Pri Petelinjskem jezeru nam je pot prekrizal Martin Krpan, literarni junak, doma z Vrha pod Sveto Trojico. Otrokom se je predstavil, opisal je svojo rodno vas in pripomočke, ki jih je prinesel s sabo: kij in mesarico, s katerima je na Dunaju premagal Brdavsa. V srečanje je vpletel svojo zgodbo, ki je povezana z zgodovino Pivke. Otroke je pritegnil k poslušanju, ki so tako spoznavali slovensko umetno pripovedko.

V drugem delu srečanja so si otroci in starši lahko ogledali Ekomuzej Pivških presihajočih jezer. V muzeju so predstavljene značilnosti območja: presihajoča jezera, različne živalske in rastlinske vrste, stari predmeti in še veliko drugega. Ob obisku muzeja so otroci spoznavali in se učili nove besede (imena presihajočih jezer, živali, ki živijo na tem območju, imena rastli). Tako smo izpolnili še drugi – vzporedni namen srečanj, tj. da otrokom in staršem omogočimo obisk in ogled različnih ustanov, ki jih sami verjetno ne bi obiskali.

Zaključek

V praksi se vedno znova potrjuje znano dejstvo, da se otroci učijo predvsem s posnemanjem obnašanja in delovanja odraslih ter sovrstnikov. Ker se tega zavedamo, se trudimo, da s svojim vedenjem delujemo spodbudno in nudimo pozitivne zglede. Z naborom različnih vsebin in pristopov k brani in zapisani besedi smo na srečanjih skušale otrokom ponuditi spodbudno učno okolje, ki bi vplivalo na njihov celostni razvoj, zlasti pa na razvoj jezika in predopismenjevalnih veščin.

Skozi srečanja smo se tako pedagoške delavke kot tudi starši (po odzivih sodeč) naučili veliko novega (kako otrokom približati knjigo, kaj vse pismenost je, kako izbirati dobro knjigo za otroka ...) in se imeli lepo v skupni družbi. Nekateri starši so nam zaupali, da so jim srečanja omogočila, da so s svojim otrokom preživeli nekaj kvalitetnih ur, kar jim drugače zaradi hitrega tempa življenja enostavno ne uspe, hkrati pa smo jim omogočili druženje s sovrstniki. Med člani skupine so se stkale prijetne vezi. Zaradi pozitivnih izkušenj so večkrat podali pobude, da bi s podobnimi srečanji in vsebinami nadaljevali tudi v prihodnje.

Že ob prijavi v projekt smo se zavedale, da bo potrebno vložiti veliko truda, da bomo k sodelovanju pritegnile čim večje število otrok. Ob zaključku ugotavljamo, da nam je to tudi uspelo, saj je bila udeležba na srečanjih zelo velika. Zahvaljujemo se otrokom in staršem, da so nam pomagali k uspešni izvedbi tega projekta.

Literatura

- Marija GRGINIČ, 2005: *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Založba Izolit.
- Marija GRGINIČ, 2008: *Vsak po svoji poti do pismenosti*. Domžale: Založba Izolit.
- Livija KNAFLIČ, 2009: *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Ljubica MARJANOVIČ UMEK, 2010: Govorna kompetentnost malčkov in otrok kot napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti. *Sodobna pedagogika* 6/1. 28–45.
- Ljubica MARJANOVIČ UMEK, Robi KROFLIČ, Mateja VIDEMŠEK, Marjeta KOVAČ, Simona KRANJC idr. (ur.), 2008: *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Maribor: Obzorja.
- Fran LEVSTIK, 2009: *Martin Krpan z Vrha*. Ljubljana: Prešernova družba d. d.

S Krojačkom Hlačkom do ustvarjalnosti in učenja najmlajših

EVA PODOVŠOVNIK

Povzetek Projekt V objemu besed nam je ponudil veliko možnosti, da lahko v dosedanje delo že v 1. starostnem obdobju otroke skupaj s starši še dodatno spodbujamo k zgodnjemu opismenjevanju v predšolskem obdobju. Osnova za delo je bil obisk Aljoše Hancmana v kostumu krojačka Hlačka. Pripovedoval je zgodbo Razbojnik Cincin, pisatelja Leopolda Suhodolčana, in tako otroke in starše povedel v svet ustvarjalnosti. Poglobili smo znanje na področjih matematike, jezika in likovne umetnosti prek tem o barvah (rdeča, modra, zelena), oblikah (okrogla, kvadratna, pravokotna) in velikosti (velik, majhen). Te pojme smo klasificirali, razvrščali in preštevali. Metode dela so bile prilagojene razvojni stopnji otrok. Otroci so to osnovno znanje sprejemali ob vedrem razpoloženju, kar je na tej stopnji pogoj za pridobivanje vsakršnega znanja. S pogledom v otroško literaturo Leopolda Suhodolčana smo otroke in starše spodbudili k družinskemu branju primerne otroške literature in staršem nazorno prikazali, kako lahko svoje otroke seznanjajo z osnovnimi pojmi različnih področij.

Gljučne besede: • pripovedovanje • jezik • matematika • likovna umetnost
• predšolska vzgoja •

NASLOV AVTORICE: Eva Podovšovnik, vzgojiteljica, OŠ Franja Goloba Prevalje, enota vrtec Krojaček Hlaček, Polje 4, 2391 Prevalje, Slovenija, e-pošta: e.podovsovnik@gmail.com.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.7>

ISBN 978-961-286-094-3

© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru

Dostopno na: <http://press.um.si>.

Uvod

Ime vrtea izhaja iz zbirke rojaka Leopolda Suhodolčana. Smo namreč vrtec Krojaček Hlaček na Prevaljah in ta lik ustvarjalno vključujemo tudi v delo z otroki. Krojaček Hlaček (prvič je delo izšlo leta 1997) je zbirka desetih kratkih fantastičnih zgodb. V vseh je glavni literarni lik krojaček Hlaček, ki rešuje težave drugih. Predstavlja junaka, ki do rešitve pride na preprost način, največkrat s pripomočki za šivanje. Ves čas je na strani dobrega; s svojimi dejanji utrjuje, da so dobra dela pomembna, ker nas bogatijo.

Vsako leto v mesecu septembru povabimo na obisk v vrtec Aljošo Hancmana, ki zna otroke s svojim doživetim pripovedovanjem pritegniti v zgodbo. Oblečen v kostum krojačka Hlačka z velikim klobukom, ogromno šivanko in velikim gumbom vsakokrat polepša dopoldne, zato sva se s sodelavko odločili, da ga povabiva k sodelovanju pri načrtovani dejavnosti. Pripravili sva prostor, ga opremili s stoli in klopami, nato pa z veseljem in dobro voljo sprejeli starše in otroke. V projektu so sodelovali otroci, ki bodo letos do oktobra dopolnili dve leti. Malčki so vodljivi, poslušni, pripravljeni pomagati, ustvarjalni, starosti primerno samostojni, sposobni poslušati že daljša prozna besedila; veseli objema, stiska, tople besede in kogarkoli nasmejanega. Seveda znajo tudi ponagajati drug drugemu, vzeti komu igračko, ugrizniti, uščipniti, a kljub temu so veliki, radostni malčki z velikimi, odkritimi in toplimi srčki. In še nekaj: vsak izmed njih je nekaj edinstvenega, enkratnega in neponovljivega. Vsak od njih je unikat tako, kot je vsak od nas.

Slika 1: Krojaček Hlaček

Po pozdravnem nagovoru k načrtovani dejavnosti se nam je pridružil Aljoša Hancman, preoblečen v razkošno obleko fantastičnega lika krojačka Hlačka. Zbrane je prijazno pozdravil in začel s pripovedovanjem zgodbe *Razbojnik Cincin* Leopolda Suhodolčana.

Razbojnik Cincin

V Sončni ulici so začele izginjati stvari: najprej velika sončna ura, nato klobuki v veleblagovnici, tretji dan pekovski izdelki. Meščani so takoj vedeli, da je za zmedo kriv razbojnik Cincin. Našel ga je krojaček Hlaček, s šivanko je prebodel njegov največji žep in ko so mu meščani prerezali vse žepe, so v njih našli (Suhodolčan 1970: 21) »tristo enajst klobukov in en klobuček, sto sedemdeset celih štruc kruha in pol pojedene, devet pralnih strojev in tri škatle pralnega praška, sto škatlic vžigalic, devet ključev, enega plašnega zajčka, sedem pip in bukvice za prvo pomoč. Le sončne ure ni bilo nikjer.« Cincinu je Hlaček zašil vse žepe, ko pa je posijalo sonce, je bila sončna ura na svojem mestu, te razbojnik ni vzel, le oblačno vreme je bilo.

Otroci so zgodbo poslušali z odprtimi usti in razprtimi očmi ter veselo sodelovali pri pripovedovanju. Krojačku Hlačku so pomagali šteti predmete, ki jih je imel v žepu. Skupaj so ugotovili, da so lahko gumbi različnih oblik in barv, čeprav je Hlačkov bel in okrogel in tako velik, da se lahko pelje z njim. Odgovarjali so na postavljena vprašanja, pomerili njegov klobuk, prijeli veliko iglo. Na koncu jih je povabil, naj se pridružijo vzgojiteljici v igralnici, kjer jih čaka presenečenje. To je bila zanje spodbuda za ustvarjalno dejavnost. Nato so se razdelili v dve skupini in se odpravili v igralnice, kjer jih je čakal pripravljen material za ustvarjanje.

Načrtovali smo spoznavanje pojmov s treh področij: jezik, matematika in likovna umetnost. Za področje jezika smo izhajali iz otroške literature, ki smo jo približali otrokom in staršem ter jih tako nameravali spodbuditi k družinskemu branju. S področja likovne umetnosti smo načrtovali spoznavanje pojmov: rdeča, modra in zelena barva ter postopek gnetenja in oblikovanja snovi (testo). S področja matematike pa smo načrtovali spoznavanje geometrijskih likov: kvadrat, krog in pravokotnik.

Ustvarjalne delavnice

Otroci in starši so se mi pridružili v igralnici. Po kratkem pogovoru o srečanju s krojačkom Hlačkom sem jih povabila, naj se po želji razporedijo k mizam, kjer sem jim že pred začetkom srečanja pripravila material za gnetenje slanega testa: rokavice, posodo, sol, moko, vodo in tri tempera barve: rdečo, zeleno ter modro. Vse sestavine in barve sem poimenovala, otroci pa so imena barv ponovili za mano. Podala sem jim osnovna navodila za dodajanje barv in gnetenje slanega testa, da ne bo premehko in s tem težje za oblikovanje in modeliranje. Otroci in starši so veselo ter navdušeno gnetli testo, se med seboj pogovarjali, se smejali, otroci pa so uživali pri poskušanju slanega testa.

Zgneteno testo rdeče, modre in zelene barve smo dali na mizo, pokrito s prtom. Razdelili smo ga tako, da je vsaka miza dobila enak del testa v vsaki barvi. Na mize smo razdelili še različne modelčke. Z njimi so otroci skupaj s starši modelirali gumbe različnih oblik, barv in velikosti. Barve so otroci skupaj s starši poimenovali. Ugotavljali so tudi oblike

izdelkov: okrogel, kvadraten, pravokoten, ter velikosti označevali kot majhen ali velik. Po barvah so jih razvrščali, klasificirali, preštevali in se z njimi igrali. Tako smo skupaj odkrivali področje likovne umetnosti in matematike.

Slika 2: Otroci in starši pri skupni dejavnosti

Vesela sem bila, ko sem opazila, da so tudi starši prebudili otroka v sebi ter se prepustili svoji domišljiji; izdelali so krojačkove šivanke in otroke spodbujali k ustvarjalnosti. Po končani dejavnosti so otroci gumbes odnesli domov na kartonu, kjer so jih posušili. Nekateri so doma menda iz njih naredili mobile (vrtiljak), ki jim krasijo sobo in jih spominjajo na srečanje s krojačkom Hlačkom.

Zaključek

Utrdili smo znanje in veščine: prek postopka izdelave testa smo oblikovali predmete različnih barv, oblik in velikosti. Tako smo prek igre, v katero so bila vključena skoraj vsa čutila, utrdili nekaj osnovnih pojmov, ki so pomembni za spoznavanje sveta in za otrokov nadaljnji razvoj. Druženje s starši jim je omogočilo sproščeno vzdušje in čustveno toplino. Stik z literarnim delom je starše in otroke spodbudil k odkrivanju kvalitetne otroške literature, kar lahko prispeva k bogatejšemu družinskemu vsakdanu in ugodno vpliva na razvoj otrokovega opismenjevanja.

Literatura

Leopold SUHODOLČAN, 1970: *Krojaček Hlaček*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Slikanice in branje za zgodnje opismenjevanje

BARBARA BEDNJIČKI ROŠER

Povzetek Kompleksna sodobna družba od posameznika zahteva zmožnost dekodiranja različnih izraznih sredstev, zato sta učenje in poučevanje v otrokovi predbralni in predpisalni dobi zasnovana kot razvijanje otrokovega opazovanja in zaznavanja. Kakovostna slikanica je izvrstno izhodišče za spodbujanje in razvoj t. i. »mnogopismenosti«, ki so vtakane v vsa področja človekovega delovanja in omogočajo uspešno vključevanje posameznika v okolje. Pedagoški delavci v vrtcih posamezne sestavine porajajoče se pismenosti razvijamo z raznolikimi dejavnostmi, izhajajoč iz želja in zanimanj otrok. Za aktivacijo miselnih procesov in spodbujanje govornega izražanja izdelujemo tudi didaktične igre, primerne razvojni stopnji otrok. V prispevku je podrobneje predstavljena izvorna didaktična igra Abeceda, ki je primerna za predšolske otroke, stare 5–6 let, s katero razvijamo zaznavne sposobnosti za opismenjevanje – sposobnosti vidnega in slušnega razločevanja. Navajamo tudi tri dodatne primere projektne dela iz prakse, kjer so osnovna izhodišča slikanice, s katerimi smo spodbujali zgodnje opismenjevanje ter primer dobre prakse s pripravo avtorskih in tematskih knjižnih kotičkov. Skupni cilj vseh navedenih dejavnosti je približati otrokom književno in knjižno vzgojo ter jih popeljati v svet bralcev za vse življenje.

Ključne besede: • predšolski otroci • slikanice • branje • porajajoča se pismenost • didaktične igre •

Uvod

Pismenost je večplasten pojem in celosten proces informacijske družbe (Cencič 1999: 4), ki ga v ožjem pomenu enačimo le z branjem in pisanjem, v širšem pomenu pa tudi s poslušanjem in govorjenjem. Številne definicije se med seboj razlikujejo v več vidikih¹ in jih delimo v več skupin – od tistih, ki poudarjajo branje kot primarno dejavnost/spretnost² oz. temelj za doseganje vseh drugih pismenosti, do razširjenih, ki poleg branja in pisanja vključujejo tudi računanje.³ Nacionalna komisija za razvoj pismenosti⁴ in nekateri strokovnjaki⁵ pa opredeljujejo tudi nove pismenosti, kot so informacijska/digitalna, medijska, čustvena, naravoslovna, okoljska, glasbena, družinska, (med)kulturna ... in z oznako večrazsežna ali sestavljena pismenost (Grosman 2011: 19–21) presegajo dosedanja »tradicionalna« pojmovanja, saj učinkovito in ustvarjalno osebno ter družbeno delovanje zaradi tehnološkega razvoja zahteva različne nove načine interakcij različnih pismenosti.

Zgodnja pismenost

Razvoj zgodnje pismenosti je postopen in dolgotrajen proces, ki poteka celotno predšolsko obdobje in večji del osnovnošolskega izobraževanja (Pečjak in Potočnik 2011: 61–62). Obsega tri stopnje: razvijajočo (porajajočo se) pismenost, začetno pismenost in prehodno pismenost. Prav izraz *porajajoča se pismenost* (Pečjak 2003: 119) obsega predšolsko obdobje. Na stopnji porajajoče se pismenosti otroci v vrtcu in doma na igriv način razvijajo sposobnosti, ki izhajajo iz njih, in spretnosti, na katere močno vpliva okolje, njihova prepletenost in povezanost pa pomembno vpliva na kasnejšo uspešnost v šoli. Najpomembnejše elemente porajajoče se pismenosti je pri slovenskih predšolskih otrocih opredelila Branka D. Jurišić (Pečjak 2003: 120). Te so:

- zaznavanje in prepoznavanje tiska iz okolja,⁶
- spoznavanje s črkami,⁷
- razgovorno branje,⁸
- razumevanje vloge tiska,⁹
- razumevanje navodil,¹⁰
- glasovno zavedanje¹¹ in
- računalniško opismenjevanje.¹²

Pedagoški delavci v vrtcu (Bednjički Rošer 2013a) prav vsak dan pozornost namenjamo razvoju porajajoče se pismenosti in otroke k dejavnostim branja, pisanja spodbujamo najprej z lastnim zgledom, v igralnicah z otroki urejamo avtorske in tematske knjižne koticke z raznovrstnim gradivom¹³ in spodbujamo igre,¹⁴ ki vplivajo na otrokov kognitivni, emocionalni, socialni razvoj ter razvoj gibalnih sposobnosti in spretnosti. Zavedamo se, da imajo otroci različne potrebe in tudi v homogenih skupinah različno razvite posamezne elemente porajajoče se pismenosti, zato pripravljamo raznolike dejavnosti in izhajajoč iz želja in zanimanj otrok izdelujemo tudi didaktične igre, primerne razvojni stopnji otrok.

Slika 1: Porajajoča se pismenost

Didaktične igre

Igra je otrokova osnovna dejavnost (Umek idr. 2013: 7–10), kjer otrok živi svojo domišljijo, sanje, raziskuje različne možnosti, jih preizkuša in se pri tem tudi zabava; je oblika socializacije in pomemben posredovalec kulturnega prenosa.¹⁵ Z igro kot metodo dela pa otroci razvijajo tudi sodelovanje, tekmovalnost, ustvarjalnost, vztrajnost, pridobivajo novo znanje in se soočajo s čustvi, ki prihajajo na plan skozi doživljanje igre. Za celostno učenje je potrebno bogato učno okolje, ki je polno informacij in vzdušja, ki omogoča in spodbuja igro, zabavo, komunikacijo, domišljijo idr., kar optimalno omogočajo prav didaktične igre (Mrak Merhar idr. 2013: 5).

Didaktične igre so igre s pravili, ki aktivirajo otrokove miselne procese¹⁶ in spodbujajo govorno izražanje. Pedagoški delavci z njimi na zabaven, igriv način zbudimo zanimanje otrok za izbrane teme, (s)poznavamo njihove sposobnosti, sproti preverjamo njihovo razumevanje in počasi dvigujemo raven zahtevnosti. Didaktične igre otroke »posrkajo vase«, saj vključijo vsa njihova čutila. Raziskave (Boocock 1971 povz. po Mrak Merhar idr. 2013: 22) kažejo, da igra posameznika »izziva« ter ga s tem naredi pozornejšega, učenje pa je zato bolj zanimivo in učinkovito. Znanje, usvojeno skozi didaktične igre, pa je dolgoročno, saj otroci temo začutijo in doživijo.

Primer iz prakse: Abeceda, didaktična igra zaznavnih sposobnosti in glasovnega zavedanja

Abecedo, didaktično igro zaznavnih sposobnosti in glasovnega zavedanja, sva vzgojiteljici¹⁷ v oddelku izdelali za razvoj porajajoče se pismenosti oz. razvijanja sposobnosti za zgodnje opismenjevanje. Didaktična igra je primer dejavnosti za spoznavanje s črkami in spodbujanje razvoja glasovnega zavedanja predšolskih otrok, starih 5–6 let.

1. Navodila za izdelavo (potrebujemo)

- večji kos blaga (1 m x 1 m),
- barvni karton ali usnje za izdelavo črk,
- flumaster in lepilo ali šivalni stroj za ureditev abecedne podlage,

- posodo s črkami (magnetne črke ali črke na zamaških),
- posodo/košaro in 25 predmetov (za vsako črko – na začetni glas v besedi).

2. Cilj

- razlikovanje in prepoznavanje simbolov – črk (sposobnost vidnega razločevanja),
- usvajanje odnosa/povezave med črko in glasom (pisna in glasovna identifikacija),
- artikulacija in slušno razlikovanje glasov (določanje prvega glasu v besedi),
- urjenje prepoznavanja začetnega glasu v besedi v povezavi s pisnim simbolom (glas – črka).

3. Navodila za uporabo

Z didaktično igro *Abeceda* pri otrocih v oddelku razvijamo v prvi vrsti zaznavne sposobnosti za opismenjevanje, to so sposobnosti vidnega razločevanja (prepoznavanje črk) in sposobnosti slušnega razločevanja (glasovni procesi). Otroci tako prek didaktične igre v prvi fazi usvajajo oz. se naučijo, da imajo črke stalno obliko in predstavljajo simbole za glasove (najprej k črkam na podlagi iščejo enake črke – jih vidno identificirajo; nato dodamo glasovno poimenovanje, da lahko otroci usvajajo odnose med črkami in glasovi ter se tudi naučijo povezave črka – glas. Šele, ko se otrokom utrdi vizualni spomin o črkah in razvijejo glasovno zavedanje (odnos črka – glas), uporabo didaktične igre nadgradimo v drugo fazo, kjer urimo prepoznavanje začetnega glasu v besedi (iz košare vzamemo predmet, ga poimenujemo, ugotovimo začetni glas in predmet položimo k (začetni) črki. Igro smo v oddelku spoznavali in uvajali v jutranjem krogu, da so imeli možnost sodelovanja vsi otroci, kasneje so po njej posegali v manjših skupinah, dvojicah v jezikovnem kotičku, kjer je bila zmeraj na voljo.

Didaktična igra omogoča tudi povezovanje z matematiko (preštevanje črk v vrsti/stolpcu; poimenovanje črk v vrstah, stolpcih; orientacijo in simetrijo – npr. *preišči drugo črko v tretji vrsti*). Z uporabo igre v oddelku se odpirajo še dodatne možnosti diferenciacije ciljev z dodajanjem predmetov, dodajanjem novih navodil (npr. prepoznavanje zadnjega glasu v besedi, zlogovanje besed). Didaktično igro pa lahko uporabljamo tudi v korelaciji z ostalimi kurikularnimi področji, saj vemo, da je glasovno zavedanje povezano tudi z ritmičnim poslušanjem in s slušno pozornostjo, kjer ta didaktična igra postane primer dejavnosti razgovornega branja in razumevanja vloge tiska.

Slika 2: Didaktična igra *Abeceda*

Z (razgovornim) branjem do razumevanja vloge tiska in »mnogopismenosti« – primer avtorskih in tematskih knjižnih kotičkov

Branje otrokom je ena najpogosteje uporabljenih oblik seznanjanja otroka s tiskanim gradivom in pismenostjo na sploh (Knaflič 2009: 13), saj ugodno vpliva na otrokov vsestranski razvoj, spodbuja jezikovne in kognitivne sposobnosti, razvija domišljijo, bogati čustveno življenje, besedni zaklad in širi obzorja na različnih področjih znanja. Branje pravljic in drugega leposlovja omogoča estetsko doživljanje književnosti, uporaba poučne literature pa jih navaja na knjigo kot vir informacij in znanja (Jamnik 2012).

Raziskave številnih avtorjev (Pečjak 2010; Knaflič 2009; Bucik 2003) potrjujejo, da je uspešnost pri branju in pisanju povezana s tem, koliko je bil otrok v predšolskem obdobju deležen branja in koliko spodbud, zgledov za branje in pisanje je dobival v družini in vrtcu, saj prav z branjem/ob branju spoznava knjige, tisk in ilustracije ter tako razvija koncept knjige, branja in pravil o branju. Pedagoški delavci v vrtcu se pri izboru ravnamo strokovno (Bednjički Rošer 2015a), izhajamo iz sistematične teorije književne vzgoje v vrtcu (Kordigel in Jamnik 1999), in beremo¹⁸ kakovostna besedila slovenskih in tujih avtorjev, raznolikost dosegamo z različnostjo žanrov in stopnjo zahtevnosti izbranih besedil ter pestrostjo besedilnih svetov. Pomagamo si lahko tudi z nasveti knjižničarjev in priporočilnimi seznamami,¹⁹ pozorni pa moramo biti tudi na ilustracije, saj so slikanice multimodalna dela (Haramija in Batič 2013: 9, 23), kjer šele preplet besedila in ilustracij omogoča enovito celoto.

V oddelku skrbim, da imajo otroci poleg vsakodnevnega branja/poslušanja pravljič in drugih literarnih del možnost dostopa do kakovostnih slikanic, ilustriranih knjig in revij v knjižnem kotičku, ki ga skupaj urejamo tematsko, ko raziskujemo izbrano temo (Bednjički Rošer 2016; 2015b) ali avtorsko z namenom ozaveščanja, da so zgodbe (pripovedovane, brane) ustvarili drugi, saj je ločevanje avtorja in pripovedovalca/bralca predšolskemu otroku v slušni recepcijski situaciji težavnejše kot kasneje v bralni situaciji (Bednjički Rošer 2014).

Slika 3: Avtorski in tematski knjižni kotički

Primeri iz prakse: Ko je slikanica izhodišče celotnega projekta

Branje poleg estetskega užitka lahko odpira tudi vprašanja, ki spodbujajo nove interese in raziskovanja. Pogovor pa otroke spodbudi k razmišljanju o vsebini, primerjavi mnenj in postopoma si otroci ustvarjajo lastno mnenje in kritičen odnos do vsebine in s poustvarjalnimi dejavnostmi aktivno razvijajo sestavljeno pismenost (mnogopismenost), ki je prvi korak k trajnostnemu razvoju in temelji otrokovega življenjskega sloga.

1. Raziskovanje smo začeli po pravljični uri *Škrat Brokolino ali pametne glave so zdrave* (Volmert in Szesny 2004). Izdelali smo didaktično igro *Prehranska piramida* (Bednjički Rošer 2013c). Igra je namenjena poljubnemu številu igralcev. En otrok ima vrečo s slikami različnih prehranskih izdelkov, ki smo jih izrezali iz reklamnih letakov in plastificirali. Iz te vreče vsak otrok izvleče eno sliko. Nato mora poimenovati prehranski izdelek na sliki in jo položiti na ustrezno mesto v prehranski piramidi. Tisti, ki ga ne položijo pravilno, sliko obdržijo. Igra se zaključi, ko je vreča prazna. Zmagovalec je tisti, ki pri sebi nima nobene slike oz. jih ima najmanj.

Slika 4: Projekt o zdravem življenjskem slogu

2. Ob slovenskem kulturnem prazniku nas je branje *Povodnega moža* tako navdušilo, da smo izvedli projekt, v katerem smo raziskovali življenje Franceta Prešerna, si uredili knjižni kotiček, brali njegovo poezijo in odkrivali simbole slovenstva (Bednjički Rošar 2015c).

3.

Slika 5: Projekt o slovenskem kulturnem prazniku

4. Slikanica *Mali kurent* (Stergar 2003) pa je zanimala iskrico raziskovanja in spoznavanja slovenske kulturne dediščine. Kurentovo skrivnostno življenje, njegovo preteklost in izročilo smo v času projekta odkrivali z branjem slikanic, se učili izštevance, obiskali so nas tudi Koranti Poetovio Ptuj (Bednjički Rošar 2017).

Slika 6: Projekt o slovenski kulturni dediščini

V vrtcu je prav vsak dan odlična priložnost, da pedagoški delavci kot profesionalni posredniki književnosti otrokom približamo odraščanje s slikanico in jih skozi književno in knjižno vzgojo popeljemo v svet bralcev za vse življenje (Bednjički Rošer 2013b).

Zaključek

Povzamemo lahko, da je porajajoča se pismenost izjemno kompleksna in v vrtcu poteka počasi in postopoma. Največja motivacija zanjo je otrokova naravna želja po spoznavanju in odkrivanju pomenov, ki mu jih ponuja okolje,²⁰ v katerem pridobiva neprecenljive izkušnje. Zato je pomembno, da pedagoški delavci dejavnosti načrtujemo in prilagajamo otrokom, spodbujamo njihovo zanimanje z didaktičnimi igrami in kakovostnimi slikanicami, saj nam *Kurikulum za vrtce* (Bahovec idr. 2016) omogoča svobodo pri izvajanju dejavnosti, predopismenjevanje pa zajema oz. je vpeto v vsa kurikularna področja. Pri delu z otroki na področju zgodnjega opismenjevanja v predstavljenih primerih dobrih praks se je izkazalo, da ima velik pomen tudi medgeneracijski prenos, ki je najmočnejši v vsakdanjih situacijah, ko otroci opazujejo in zaznavajo. Pozitivna usmerjenost, igrivost in veselje pa omogočajo zблиževanje ter napredek vseh.

Opombe

¹ Po Pečjak (2010: 11–13) je pismenost mogoče razumeti s treh vidikov: 1. pismenost kot kontinuum; 2. individualna : socialnodružbena pismenost; 3. zgodovinsko-geografski vidik pismenosti.

² Raziskava PISA 2006 in Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti – predlog, 5. 4. 2017, www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.../Bralna_Pismenost_javna_razprava_april_2017.doc (dostop: 1. 9. 2017)

³ Definicija UNESCO – <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002475/247563e.pdf> (dostop: 1. 9. 2017)

⁴ <http://arhiv.acs.si/publikacije/NSRP.pdf> (dostop: 1. 9. 2017)

⁵ www.pef.upr.si/mma/...%20Razvijanje%20razlicnih%20pismenosti/20120508125720/ (monografija Razvijanje različnih pismenosti.pdf, dostop 1. 9. 2017)

⁶ Otrok prepozna logotipe trgovin, prometne znake ...

⁷ Otrok išče enake črke, zapiše svoje ime, prepozna črke in jih povezuje z glasovi ...

- ⁸ Otrok posluša branje odraslih, opazuje ilustracije, prepozna zgodbe po naslovnici, pripoveduje, odgovarja na vprašanja ...
- ⁹ Otrok pozna smeri branja in pisanja, razume izraze črka, beseda, prvi glas v besedi, »piše« z določenim namenom ...
- ¹⁰ Otrok sledi preprostim navodilom, nasprotnim navodilom ...
- ¹¹ Otrok prepozna zloge, zloguje, ločuje daljše in krajše besede, prepozna posamezne glasove v besedi, se igra z rimami ...
- ¹² Otrok ve, da računalnik uporabljamo tudi za pisanje, prepozna in poimenuje črke na tipkovnici, tipka svoje ime, riše z miško ...
- ¹³ Slikanice, knjige, revije, časopisi, letaki, napisi ...
- ¹⁴ Simbolne igre, igre vlog, konstrukcijske igre, družabne igre, športne igre, igre s pravili, didaktične igre ...
- ¹⁵ Gre za navpičen prenos vedenjskih, vrednotnih ... značilnosti (odrasli na otroke) in vodoraven prenos (učenje od vrstnikov).
- ¹⁶ Analiza, sinteza, primerjanje, posploševanje, abstraktno mišljenje ...
- ¹⁷ Sandra Zvorc in Barbara Bednjički Rošer.
- ¹⁸ O priporočilih za branje več na: <http://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=1061> (dostop: 2. 9. 2017)
- ¹⁹ Priporočilni sezname so izbori kakovostnih knjig zadnjih let, ki jih pripravlja Društvo Bralna značka Slovenije (www.bralnaznacka.si/.../13292209994f3a4d877bf3e_SEZNAM_KNJIG-VRTEC.doc), priročniki za branje kakovostnih mladinskih knjig Mestne knjižnice Ljubljana (<http://www.mklj.si/prirocnik#.WbLNPcZpyUk>), in zlate hruške (<http://www.mklj.si/zlata-hruska#.WbLNicZpyUk>). (dostop: 2. 9. 2017)
- ²⁰ Domače ali/in vrtčevsko okolje.

Literatura

- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2013a: Odraščanje ob slikanici, knjigi. *Šolski razgledi* LXIV/19. 12.
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2013b: *Spodbujanje družinskega branja in zgodnjega opismenjevanja*. Elektronski vir: <http://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=1061> (dostop: 2. 9. 2017).
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2013c: Pot do največjega bogastva. *Šolski razgledi* LXIV/7. 12.
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2014: Mesec umetnosti: Lila Prap – navdih ustvarjalnosti in kreativnosti. *Educa* XXIII/3/4. 28–33.
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2015a: Spodbujanje branja v vrtcu. *Vzgojiteljica* XVII/1. 28–30.
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 4. 9. 2015b: *Po medvedje*. Elektronski vir: <http://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=1465> (dostop: 15. 9. 2017) in http://www.lovska-zveza.si/lzs/lovstvo/delo_z_mladimi/mladi_in_lovci/rjavi_medved_v_vrtcu (dostop: 15. 9. 2017).
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2015c: Ob slovenskem kulturnem prazniku. *Šolski razgledi* LXVI/4. 12. https://www.rtvsllo.si/tvmaribor/regionalne_novice/1374 (dostop: 15. 9. 2017).
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 22. 9. 2016: *Za varnost na cesti odgovorni vsi*. Elektronski vir: <http://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=1810> (dostop: 15. 9. 2017).
- Barbara BEDNJIČKI ROŠER, 2017: Na poteh srečanj z dediščino v vrtcu. *Didakta* XXVI/194. 55–58.
- Nataša BUCIK, 2003: Motivacija za branje. *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Marina Blatnik Mohar (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Majda CENCIČ, 1999: Pojem pismenosti kot celostne in sestavljene aktivnosti, njeno razvijanje in proučevanje. *Vzgoja in izobraževanje* XXX/4. 4–12.
- Meta GROSMAN, 2011: Večrazsežna pismenost izziv sedanosti. *Razvijanje različnih pismenosti*. Mara Cotič, Vida Medved Udovič in Sonja Starc (ur.). Koper: Univerzitetna založba Annales. 19–27.

- Dragica HARAMIJA in Janja BATIČ, 2013: *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc.
- Tilka JAMNIK, 2012: *Spodbujanje družinskega branja v vrtcu*. Delovno gradivo za seminar PBZ, 3. februar 2012. Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS. Elektronski vir: www.bralnaznacka.si/upload/13292209334f3a4d4522f32_Druzinsko_branje.doc (dostop, 2. 9. 2017).
- Metka KORDIGEL in Tilka JAMNIK, 1999: *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.
- Livija KNAFLIČ, 2009: Družinska pismenost v predšolskem obdobju. *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Nataša Bucik in Livija Knaflič (ur.). Ljubljana: Andragoški center Slovenije. 7–16.
- Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*, 1999. Eva D. Bahovec idr. (ur.). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Irena MRAK MERHAR, 2013: *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve.
- Sonja PEČJAK, 2003: Porajajoča se pismenost. *Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja*. Marina Blatnik Mohar (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sonja PEČJAK, 2010: *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Sonja PEČJAK in Nataša POTOČNIK, 2011: Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole. *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Zbornik konference. Fani Nolimal (ur.). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Metka STREGAR, 2003: *Mali kurent*. Ptuj: Pokrajinski muzej.
- Lucija UMEK, Irena MRAK MERHAR, Mojca MIKAC in Živana MARČETA, 2013: *Zgodovina in razvoj pedagogike in andragogike igre*. Ljubljana: Salve d. o. o.
- Julia VOLMERT in Susanne SZESNY, 2004: *Škrat Brokolino ali pametne glave so zdrave*. Ljubljana: Kres.

Kako uporabljati pripovedovalne kocke – navodila za pedagoške delavce in starše

MARTA LICARDO IN DRAGICA HARAMIJA

Povzetek V prispevku so praktična navodila za uporabo pripovedovalnih kock, ki jih je mogoče kupiti, lahko pa jih izdelate tudi sami. Navodila vsebujejo različne težavnostne stopnje in možnosti diferenciranja in prilagajanja načina igranja. Kocke lahko uporabljamo pri otrocih v predšolskem obdobju, z različnimi prilagajaji navodil pa so lahko zelo zabavna igra tudi za odrasle. S to didaktično igro razvijamo veščine na kognitivnem, govorno-jezikovnem in socialno-emocionalnem področju.

Ključne besede: • pripovedovalne kocke • didaktične igre • družinska pismenost • govor • jezik

NASLOVA AVTORIC: dr. Marta Licardo, docentka, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: marta.licardo@um.si. dr. Dragica Haramija, redna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: dragica.haramija@um.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.9>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Kocke se praviloma uporabljajo tako, da je pri predšolskih otrocih prisoten odrasli, ki igro usmerja. Slike na kockah so simboli, ki sprožajo različne asociacije. Vsak simbol lahko igralci razumejo po svoje in ga povežejo z naslednjim simbolom v smiselno zgodbo. Pravilnih in napačnih interpretacij simbolov na kockah ni, saj je namen igranja s kockami dosežen s tem, da otrok skozi igro spozna (razume) čim več različnih predstav in interpretacij posameznih simbolov, ki jih ubesedimo in povežemo v zgodbo (npr. noga, ki brca, lahko predstavlja nogomet, udarec, poskok, tek, tekmovanje).

Preden začnemo z igro pri mlajših otrocih, je smiselno skupaj z njimi pogledati vse simbole na kockah, s katerimi se bomo igrali, in jih otrokom predstaviti. Če otrok katerega od simbolov še ne pozna, se lahko o tem pogovorimo in mu pokažemo sorodne simbole ali slike, da si bo lažje ustvaril miselno predstavo in razširil svoje besedišče. Da bi otrok lahko sodeloval v pripovedovanju zgodb, mora vedeti, kaj predstavlja posamezen simbol, kar lahko preverimo tako, da otroka vprašamo, kaj po njegovem mnenju predstavlja simbol na kocki.

Navodila za igranje z mlajšimi otroki (do 3. leta)¹

Pri mlajših otrocih (do 3 leta) lahko igra poteka tako, da otrok vrže kocke na igralno površino in poimenuje slike na kockah. Na začetku ni treba uporabiti vseh 9 kock, igro lahko začnete igrati s tremi kockami. Težavnostno stopnjo povečamo tako, da otrok ob vsaki kocki tvori eno izjavo, npr. *Muca mijavka mijav, mijav*. Ko otrok zmore ubesediti večbesedno izjavo, lahko poskuša iz vsaj treh kock tvoriti zgodbo, ki bo imela začetek (uvod), jedro (zaplet) in zaključek (razplet). Več izjav, kot jih ubesedi, več točk dobi, ali več besed kot ima izjava, več točk dobi.

Otrok lahko poišče simbole, ki se začnejo na enak glas in simbole poimenuje (npr. riba, roža, reka; pismo, pest, poleno). Ko zmore, lahko simbole poveže v izjavo.

Navodila za igranje s starejšimi otroki (4 leta in več)

Tudi s starejšimi otroki najprej pogledamo vse simbole in preverimo, ali jih otrok razume, šele nato se igra začne. Prav tako lahko začnemo igro z manj kockami in nato njeno težavnost stopnjujemo s številom kock.

Otrok naj poskuša z danimi simboli ubesediti smiselno zgodbo. Lahko postavimo pravilo, da prične zgodbo pripovedovati s pravljničnim začetkom: »Nekoč, pred davnimi časi ...«, torej čas + prostor (za devetimi gorami) + ime osebe (živali, rastline, predmeta) + dogodek. Enak potek igre je pri realistični zgodbi: ime osebe (živali, rastline, predmeta) + književni prostor + književni čas + mogoči dogodek (glede na simbol na kocki); ali pri fantastični zgodbi: ime osebe (živali, rastline, predmeta) + književni prostor + književni čas + fantastični dogodek (glede na simbol na kocki). Po enakem vzorcu kot tvorimo domišljjsko zgodbo, tvorimo tudi zgodbo o tem, kar smo doživeli.

Otroka spodbujamo k tvorjenju zgodbe z zelo preprostimi vprašanji (kdo, kdaj, kako ...).

Kdo je na sliki? Kako je ribi ime? Kaj se zgodi? Otrok naj smiselno pojasni simbol ure (na primer: riba se odpravlja spat). Riba mora spati, ker je na zadnjem simbolu Luna (otrok Luno večinoma povezuje z nočjo).

Slika 1: Prikaz kombinacije kock

Primer zgodbe: *Riba Kaja je zelo sladkosnedna. Živi v velikem akvariju. Akvarij je postavljen v Andrejevi sobi. Andrej ima ribo Kajo zelo rad. Vsak dan jo nahrani z najboljšo ribjo hrano. Zvečer, ko je čas za spanje, Andrej poje večerjo, se umije in si obleče pižamo. Andrejev očka vsak večer Andreju in Kaji prebere pravljico. Kaja in Andrej pred spanjem pogledata v nebo, če tam sveti Luna. Luna je prijazna, saj je v sobi svetlo, kadar sveti. Luna Kajo spominja na kekse, zato sladko zasp.*

Zahtevnostno stopnjo pripovedovanja zgodbe povečujemo s številom kock, ki jih igralec vrže. Začnemo pri zgodbah, za katere uporabimo tri kocke in težavnost postopoma stopnjujemo z dodajanjem kock. Na začetku lahko dva ali več otrok tekmuje, kdo bo v zgodbi uporabil večje število kock.

Otroci lahko zgodbo pripovedujejo tudi tako, da se izmenjujejo, npr. če igrata dva otroka, vsak tvori na podlagi enega simbola eno izjavo v zgodbi, ki se mora smiselno navezovati na prejšnjo izjavo.

Ko se igralci že dobro znajdejo v pripovedovanju zgodb s simboli, lahko povečamo težavnostno stopnjo z omejitvijo časa. Kdor pove zgodbo z vsemi devetimi simboli v najkrajšem času, je zmagovalec. Eden od igralcev meri čas na (morda peščeni) uri, medtem ko drugi pripoveduje.

Super junak. Pri tem načinu igranja je cilj, da zgodba pripoveduje o super junaku in kako je pridobil posebno moč. Najprej se vrže ena kocka, s pomočjo simbola se dogovorimo o poimenovanju super lastnosti junaka (npr. simbol oko – laserski vid, napovedovanje prihodnosti, videti skozi steno, videti preteklosti ipd.). Nato se kocke mečejo ponovno, igralec mora povedati zgodbo o tem, kako je super junak pridobil svoje posebne lastnosti. Dodatna verzija tega načina igranja je, da igralec vrže le tri kocke in govori o lastnih posebnih močeh ali sposobnostih.

Navodila za igranje s starejšimi otroki (6 let in več) in odraslimi

Trilogija – je način igranja, ki je primeren za otroke po 6. letu ali ob aktivnem sodelovanju otroka z odraslim, pri čemer oba skupaj oblikujeta zgodbo za svoj del trilogije. Pri tem načinu igranja potrebujemo 3 igralce in tri komplete po devet kock. Hkrati se na igralno površino vrže 27 kock. Vsak igralec vzame 9 kock, nato se skupaj dogovorijo za temo, o kateri bodo pripovedovali zgodbo (npr. prijateljstvo nikoli ne umre) in funkcijsko zvrst jezika (pri starejših otrocih lahko tudi socialno), v kateri bodo pripovedovali zgodbo. Pri starejših otrocih, ki že poznajo značilnosti nekega literarnega žanra, se lahko dogovorijo, da morajo upoštevati značilnosti žanra. Nato se dogovorijo, kdo bo prvi na vrsti za pripovedovanje. Vsi skupaj pripovedujejo eno povezano zgodbo, ki se navezuje na simbole, ki jih imajo na svojih devetih kockah. Zadnji pripovedovalec ima najtežjo nalogo, ker mora zgodbo zaključiti in povezati vse nedokončane dele zgodbe v smiselno celoto. Če imate le dva kompleta kock in tri igralce, lahko razdelite 18 kock na 3 dele in se igrate to igro z manjšim številom kock (3 x 6).

Posamezne simbole lahko uporabimo tudi za učenje besednih vrst ali za učenje tujega jezika.

Govorno-jezikovni razvoj in pripovedovalne kocke

Igralne kocke nudijo pri otroku možnost zavedanja o vseh jezikovnih ravninah:

- Na besedoslovni ravnini se uči otrok besedišča, spozna nove besede in njihov pomen; besedni zaklad širi z vedenjem o pomenu besed, ki jih zna smiselno uporabiti.
- Na glasoslovni ravnini razvija otrok glasovno zavedanje; opozarjanje na razmerje med fonemom (glasom) in grafemom (črko).
- Na oblikoslovni ravnini spozna besedne vrste (samostalniške besede: samostalnik, samostalniški zaimek; pridevniške besede: pridevnik, števnik, pridevniški zaimek; glagol; prislov; povedkovnik; predlog; veznik; členek; medmet).
- Na skladijski ravni se uči tvorjenja povedi: najprej enostavnih (prostih), nato večstavčnih povedi (prirejda in podreda), postopoma razume stavčne člene (osebek, povedek, predmet, prislovno določilo, prilastek) in njihovo stavčno funkcijo.
- Na besedilni ravni se uči tvorjenja besedila: tvori preproste enobesedne izjave, s katerimi se odziva na okolje, izraža svoja občutja, želje, potrebe glede na sogovorca.

Predšolsko obdobje osredinjeno na govorjenje, manj na pisanje (čeprav seveda pri otroku razvijamo tudi zavedanje o tisku: listanje knjige, smer branja ipd.). S kockami otroke navajamo na smer branja (od leve proti desni), saj zgodbo pripovedujejo tako, da zanjo uporabijo zaporedne simbole.

Glede na funkcijske zvrsti jezika lahko skozi igro s kockami utrjujemo tudi razlike med umetnostnim jezikom (otrok pripoveduje zgodbo, ki ima npr. lastnosti pravljice, realistične ali fantastične zgodbe) in jezikom vsakdanjega sporazumevanja.

Pri razvijanju jezika vsakdanjega sporazumevanja lahko podamo otroku iztočnico za pripovedovanje o vsakdanji življenjski situaciji, npr.:

- Popoldan gremo kot družina v trgovino. Otrok naj glede na simbole pripoveduje, kaj bodo kupili. Pri simbolih, ki se jih ne da kupiti, naj poskuša smiselno povezati simbol z nekim izdelkom (npr. sonce – krema za sončenje; žalost – nečesa v trgovini ni bilo).
- Gremo k babici na počitnice. Kaj nesemo s seboj? Otrok naj utemelji vse simbole in ob tem razloži, zakaj jih bo potreboval.

Ob igranju s kockami se razvijajo predvsem govorno-jezikovne sposobnosti, in sicer od enobesednih izjav do besedila, kar pa pomeni logičen prehod k zapisanim besedilom. Igru s kockami so najbolj podobni slikopisi, ki določen del vsebine prav tako izražajo s piktogrami. Slikopisi so dober uvod v celostno branje slikanic in razumevanje obeh kodov sporočanja (jezikovnega in ilustrativni/likovni kod) ter interakcije med njima.

Opombe

¹ Nekatera navodila so prevedena in povzeta po spletni strani Rory's Story Cubes <https://www.storycubes.com/>, saj so v projektu dobili otroci te kocke v trajno last.

Literatura

Dragica HARAMIJA in Janja BATIČ, 2013: Poetika slikanice. Murska Sobota: Franc-Franc. *Rory's Story Cubes*. Elektronski vir: <https://www.storycubes.com/> (pridobljeno: 11. 1. 2017).
Jože TOPORIŠIČ, 2004: Slovenska slovnica. Maribor: Založba Obzorja.

Pripovedovalne kocke – primer uporabe

DAVORINA VAJD

Povzetek V vrtcu se otroci srečajo z različnimi oblikami spodbujanja pripovedovanja. Največ je branja različne otroške literature. Ob branju spodbujamo otrokov govorni razvoj. Otroci pripovedujejo ob različnih priložnostih. Pripovedujejo svojim igračam, prijateljem in staršem. Za spodbujanje pripovedovanja so pomembni: pristop, sredstva in okolje, v katerem otrok živi. V vrtcu je veliko priložnosti in spodbudno okolje za spodbujanje pripovedovanja. Otrok se s pripovedovanjem najprej sreča ob slikanici, ki jo gleda, lahko pa pripovedovanje spodbujamo tudi prek igre. Posebna vrsta igre, ki smo jo preizkusili v skupini otrok, starih od 3 do 6 let so pripovedovalne kocke. Te otroku omogočajo, da si sam izmisli zgodbo, ki jo pripoveduje s pomočjo kock, na katerih so narisani simboli. Otroci so v tej igri pripovedovali zgodbe. Mlajši otroci so simbol na kocki le poimenovali ali pa so uporabili dve besedi, ki sta se navezovali na simbol. Starejši otroci pa so iz besed, ki so jih predstavljali simboli na kockah, sestavili zgodbo.

Ključne besede: • pripovedovalne kocke • simboli • pripovedovanje zgodb
• igra • predšolska vzgoja •

Uvod

Otroci v predšolskem obdobju veliko raziskujejo. Ob različnih priložnostih sami izbirajo, kaj bodo počeli in kako se bodo igrali. Otroci se radi vživljajo v različne pravljичne like. Radi poslušajo zgodbe, pravljice, pesmice, si ogledujejo slikanice in ob njih pripovedujejo. V vrtcu je veliko priložnosti in različnih didaktičnih pripomočkov, ki spodbujajo pripovedovanje otrok. Področje jezika je močno povezano z vsemi drugimi področji dejavnosti v vrtcu, zato je zelo pomembno, kako uravnotežena je njihova ponudba pri upoštevanju načel in doseganju ciljev *Kurikuluma za vrtnice*. Otrok je aktiven udeleženec v celotnem življenju v vrtcu, zato mu omogočamo kvalitetno, bogato in spodbujajoče okolje, odnose, aktivnosti in dejavnosti, v katere se bo lahko vključeval.

Roryjeve pripovedovalne kocke

Roryjeve pripovedovalne kocke (ang. *Rory's story cubes*) so preprosta in zabavna didaktična igra z devetimi kockami. S pomočjo likov na ploskvah kock pripovedujemo zgodbo. Igra poteka tako, da v dlaneh pretresemo kocke in jih zakotalimo po mizi. Ob likih, ki se prikažejo na zgornjih ploskvah, začnemo s pripovedovanjem: nekoč pred davnimi časi ..., nato izberemo eno izmed devetih kock in pripovedovanje se začne. Zgodbo si sproti izmišljamo na podlagi lika na zgornji ploskvi. Uporabljamo jih lahko na različne načine. Like na zgornjih ploskvah lahko poimenujemo različno, enkrat grad, drugič trdnjava. Otrok pove zgodbo, ki vključuje poimenovan lik s kocke. Kocke lahko uporabimo tudi za razvoj pomnjenja. Pri tem kocke zakotalimo in jih postavimo v eno, dve ali tri vrste. Nato jih otrok opazuje 30–60 sekund. Potem zapre oči in eno od kock vzamemo. Nato mora ugotoviti, katera od kock manjka. Kocke spodbujajo kreativno razmišljanje, spodbujajo komunikacijo, pospešijo razvoj uporabe jezika, izboljšajo besedišče in povečajo sposobnost reševanja problemov.

Seznanjanje staršev o pomenu branja

V okviru projekta *V objemu besed* smo izvedli eno od srečanj z dejavnostmi za spodbujanje govora. Starši so se v uvodnem delu najprej seznanili s tem, kako pomembno je stimulatívno okolje v družini in branje že od najzgodnejšega otroštva, kako to vpliva na otroke in se bo kasneje odražalo pri procesu opismenjevanja in ostalih dejavnostih, ki so povezane s pismenostjo. Predavala je profesorica razrednega pouka ga. Maja Cizerl, ki je staršem predstavila svojo diplomsko nalogo z naslovom: *Zgodnje izkušnje z literaturo in otrokova uspešnost pri materinščini*. Predstavila jim je ugotovitve diplomske naloge (Cizerl 2016):

- pogoste in kakovostne dejavnosti, ki se odvijajo v domačem okolju in so povezane s pismenostjo, močno vplivajo na otrokovo uspešnost pri opismenjevanju;
- pogosteje, kot bodo otroci v stiku z literaturo v zgodnjem otroštvu, boljši bodo na področju jezika, hitreje bo potekal proces opismenjevanja in znali se bodo vživeti v pravljico ali se poistovetiti s pravljичnim junakom, kar predstavlja razvoj otrokovih literarno-receptijskih sposobnosti;

- otroci bodo boljši pri uporabi raznih veščin, ki so povezane s pismenostjo, veščin, ki so vsakodnevno prisotne (družbeni stik, medijska pismenost, uporaba navodil ...);
- uspešnost na področju pismenosti izvira iz stimulatívne družinskega okolja;
- če otrok rad bere, se na ta način lažje uči, in če rad bere, se iz dneva v dan širi tudi njegov besednjak, kar pripomore k njegovi govorni kompetenci;
- dobra govorna kompetenca je pomembna za sporazumevanje in samopodobo otroka, ki mu koristi na vseh življenjskih področjih.

Po uvodnem delu smo imeli še druge dejavnosti, od katerih posebej predstavljamo dejavnost, vezano na pripovedovalne kocke. Dejavnost smo izvajali ločeno v starejši skupini (otroci, stari 3–6 let) in mlajši skupini (otroci, stari 2–3 leta).

Potek dejavnosti in rezultati pri starejši skupini

Pri didaktičnih igrah smo otrokom in staršem pripravili Roryjeve pripovedovalne kocke, primerne za otroke od 5. leta. Med to dejavnostjo so otroci s pomočjo staršev ali sami pripovedovali zgodbo. Starši so imeli na voljo navodilo za igranje s kockami, ki je bilo pripravljeno v okviru projekta *V objemu besed*.

Skladno z navodilom so si najprej skupaj z otrokom ogledali vse simbole in preverili, ali jih otrok razume. Na začetku je igra potekala z manj kockami, kasneje so jih nekaj dodali. Otroci so tvorili smiselno zgodbo z danimi simboli na kockah. Starši so otroka lahko spodbujali z dodatnimi vprašanji, npr.: *Kako se začne zgodba?*, *Kaj se je zgodilo?*, *Kdo nastopa v zgodbi?*, *Kaj se je zgodilo potem?* Starejšim otrokom so starši kasneje pustili, da so sami pripovedovali zgodbo brez dodatnih vprašanj, starši so jo le zapisali. V primeru 1 so starši zgodbo le zapisali, saj se didaktično igro s pripovedovalnimi kockami igrajo tudi doma in otroka ni bilo potrebno dodatno spodbujati.

Nastale so zanimive zgodbe, ki so jih pripovedovali otroci ob kockah. V nadaljevanju navajamo dobesedne primere (citete), kako so otroci pripovedovali ob simbolih na kockah.

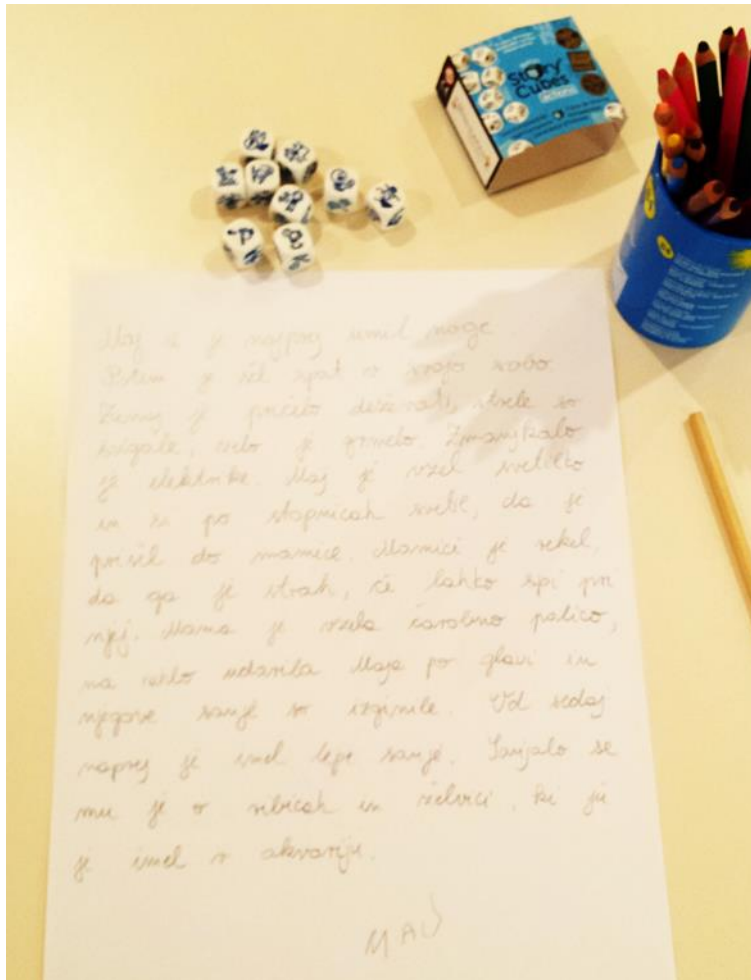
Primer 1

Ko je mamica kopala z lopato, je videla puščico, kam mora kopati pod zemljo. Ko je tat odnesel cel kup denarja, je prišel njen mož in mu je vzel denar nazaj. Potem sta se mož in žena šla bejzbol. Potem je priletel ptiček in je pokljuval moža, mož je nato ptičku dal hrano. Potem sta mož in žena šla jest kruh. Potem je žena rekla, gremo v živalski vrt. In potem sta rezala papir, ko sta prišla iz živalskega vrta. (Žiga, 5 let)

Primer 2

Maj si je najprej umil noge. Potem je šel spat v svojo sobo. Zunaj je pričelo deževati, strele so švigale, zelo je grmelo. Zmanjkalo je elektrike. Maj je vzel svetilko in si po stopnicah svetil, da je prišel do mamice. Mamici je rekel, da ga je strah, če lahko spi pri

njej. Mama je vzela čarobno palico, na rahlo udarila Maja po glavi in njegove sanje so izginile. Od sedaj naprej je imel lepe sanje. Sanjalo se mu je o ribicah in želvici, ki ju je imel v akvariju. (Maj, 4 leta)

Slika 1: Zapis Majeve zgodbe

V obeh primerih vidimo, da so otroci uporabljali enostavne in sestavljene povedi, opazimo lahko uporabo pridevnikov, logično zaporedje dogodkov (zlasti v primeru 2), zaplet in razplet zgodbe ter zaključek.

Potek dejavnosti in rezultati pri mlajši skupini

V mlajši skupini so bili otroci, stari do 3 let. Da bi se mlajši otroci lažje igrali s kockami, smo zanje sami izdelali večje kocke iz mehkega materiala (pene) tako, da smo sličice

nalepili na večje kocke. Kocke so bile velikosti 7,5 cm, kot je prikazano na sliki 2. Izbrali smo simbole, ki so otrokom znani in za katere smo predvidevali, da jih bodo znali poimenovati.

Slika 2: Pripovedovalne kocke, ki smo jih izdelali v vrtcu za otroke, stare do 3 let

Za mlajše otroke in njihove starše smo tudi nekoliko priredili navodila, in sicer so bili otroci tisti, ki so metali kocke in poimenovali simbole na zgornji ploskvi. Na začetku lahko uporabimo le tri kocke. Kasneje lahko ob vsaki kocki otrok pove več besed. Pred igro je smiselno, da skupaj z otrokom pogledamo vse simbole na kockah. Otrok mora vedeti, kaj predstavlja posamezni simbol. Šele takrat lahko sodeluje v pripovedovanju zgodb.

V skupini otrok, starih do 3. leta, so otroci ob kockah poimenovali posamezne simbole. Navajamo dobesedne primere (citate otrok: *kuža, roža, muca mijav, sonce tam, moja muca, punčka gleda knjigo, medo je moj, medo je lačen bo jedel, mami kupi banano, punčka še ena punčka žogo imata, baloni tri so, pupa joka čopeke ma zajčka ima v roki, baloni tri so, roža še ena roža taka kot morje, ura tika taka, grozdje list kot trava*). Tako so otroci v tej skupini poimenovali posamezen simbol, in sicer le z besedo, s kratko besedno zvezo in nekateri pa so besede povezali v sestavljeno poved.

Primer 1

Banane štiri so, darilo zavito kot sonček, knjige ma, bere, črne lase ma. (Uršula, 2,8 let)

Slika 3: Uršula poimenuje posamezne simbole na kockah

Starši so v tej skupini otroke spodbujali tako, da so jim zastavljali vprašanja, ki so otroke spodbujale k poimenovanju ali kratkemu opisu: *Kdo je to?*, *Kaj dela?*, *Kako se oglašča?*, *Kdo laja?*, *Kako je ime kužku?*, *Kaj dela kuža?*

Ob pripravljenih dejavnostih so starši spoznavali, na kakšen način otroka spodbujamo k pripovedovanju in čemu je dejavnost namenjena. Za spodbujanje otrokovega govora je potrebno vsebinsko bogato okolje, ki ga otrok ima najprej doma in nato v vrtcu. Tako se moramo zavedati vsi – starši in pedagoški delavci, da izboljševanje komunikacijskih sposobnosti pozitivno vpliva na otroke. Otrok mora imeti možnost spoznavanja okolja, opazovanja, poimenovanja, pripovedovanja, saj to vpliva na besedišče. Otrokom tako omogočamo različne besedne igre, jih s tem spodbujamo in pomagamo razvijati govorno komunikacijo.

Zaključek

Pripomočke, ki spodbujajo razvoj govora, so starši uporabili pri igri s svojim otrokom. Starejši otroci so skupaj s starši preizkusili Roryjeve pripovedne kocke, igro Activity in literaturo za razvoj govora. Otroci prvega starostnega obdobja so skupaj s starši raziskovali kocke, ki smo jih izdelale same. Z vsemi ponujenimi dejavnostmi smo tako pri starših in otrocih vzbudili zanimanje. S tem smo starše spodbudili in jim pokazali, kako naj z otrokom preživijo čas in kako ga naj spodbujajo pri razvoju govora in jezika. Predstavljene dejavnosti so omogočile staršem vpogled v dejavnosti, ki razvijajo govor. Dobro bi bilo, da bi se na takšna srečanja odzvalo več staršev, saj je predšolsko obdobje optimalno za razvoj vseh funkcij, saj je takrat otrok najbolj dovzeten za vsa nova spoznanja in izkušnje. Otrokom je potrebno omogočiti okolje, kjer se bo lahko razvijal na vseh področjih, pomembno je, da spodbujamo otrokovo aktivnost. Tako smo predvsem starše želeli seznaniti, kako naj pristopijo in kako naj z različnimi dejavnostmi razvijajo otrokov govorni razvoj.

Od prvega dne, ko malo stručko prinesete domov, ji pokažite barvne slikanice in ji vsak dan berite. (Dorothy Butler, citat po Turk 2007: 75).

Literatura

- Maja CIZERL, 2016: *Zgodnje izkušnje z literaturo in otrokova uspešnost pri materinščini*. Diplomski naloga. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
- Marija GRGINIČ, 2005: *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Založba Izolit.
- Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*, 1999. Eva D. Bahovec idr. (ur.). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Bernardka LESJAK SKRT, 2014: *Didel didel dojsa*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jože LIPNIK, Radomir MATIČ, 1993: *Metodika govorne vzgoje*. Maribor: Založba Obzorja.
- Ljubica MARJANOVIČ UMEK, 2006: *Otroški govor: razvoj in učenje*. Ljubljana: Založba Izolit.
- Barbara Turk, 2007: Gibanje in osvajanje prostora- dobri pogoji za jezikovni razvoj otroka. *Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju*. Betka Vrbovšek (ur.). Ljubljana: SUPRA. 75.

Predšolska bralna značka

DRAGICA HARAMIJA, TILKA JAMNIK IN MANCA PERKO

Povzetek Spodbujanje družinskega branja s predšolsko bralno značko je obogatitvena dejavnost v slovenskih vrtcih, ki jo velja negovati, dejavnost pa širiti na dva načina: s kakovostnimi seznanji primerne gradiva za predšolske otroke in tudi z bralnimi nahrbtniki (predvsem v okoljih, kjer je dostop do splošne knjižnice omejen).

Ključne besede: • bralna značka • mentorji branja • mladi bralci • predšolska bralna značka • družinsko branje •

NASLOV AVTORICE: dr. Dragica Haramija, redna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: dragica.haramija@um.si. mag. Tilka Jamnik, Društvo bralna značka Slovenije – ZPMS, Dimičeva ulica 9, 1000 Ljubljana, e-pošta: tilka.jamnik@gmail.com. Manca Perko, Društvo bralna značka Slovenije – ZPMS, Dimičeva ulica 9, 1000 Ljubljana, e-pošta: manca.perko@bralnaznacka.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-094-3.11>
© 2017 Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-094-3

Zgodovina Bralne značke¹

Bralna značka, obšolska interesna dejavnost otrok in mladih, se je začela v šolskem letu 1960/61 na osnovni šoli na Prevaljah, ustanovila sta jo pisatelj Leopold Suhodolčan, takratni ravnatelj šole, in slovenist Stanko Kotnik. V svojem razvoju je že zelo zgodaj prerasla okvire šolskega oz. medšolskega »projekta« in se razvila v mogočno gibanje za razvoj bralne, knjižne in književne kulture v vsem slovenskem kulturnem prostoru (torej ne samo v Sloveniji, temveč tudi pri zamejcih in zdomecih oz. izseljencih), v osnovnih šolah bere približno 72 % učencev. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, vsi podatki so dostopni na spletni strani www.bralnaznacka.si, organizira in usmerja delo mentorjev branja ter mladih bralcev od predšolskega do srednješolskega obdobja; že več kot dvajset let berejo za *bralno značko* tudi odrasli, omeniti velja spodbujanje medgeneracijskega branja učencev, učiteljev in staršev v bralnih krožkih, pa tudi sodelovanje študentov, ki berejo v domovih starostnikov.

Slika 1: Znak Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

Bralna značka je po 58. letnih način branja vseh generacij in je prepoznavna blagovna znamka, ki je leta 2011 prejela najvišje državno odlikovanje, zlati red za zasluge. Društvo združuje strokovnjake različnih strok, povezanih s knjigo, mentorje branja, ki po terenu delajo z bralci, in avtorje, zato je *Bralna značka* prava zgodovina multidisciplinarnega delovanja na širokem področju bralne kulture. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS je član Zveze prijateljev mladine Slovenije in član Slovenske sekcije IBBY. Živost, razsežnost in utrjenost gibanja danes kaže, da je taka oblika povezovanja mogoča in uspešna.

Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS uspešno združuje mentorje branja, teh je samo v osnovnih šolah približno 7.000, in mlade bralce. Načeloma mentorji oz. mentorske skupine pripravijo širše priporočilne sezname, ki so v pomoč pri izbiri gradiv (število knjig, ki naj bi jih otrok prebral, je odvisno od starosti otroka, pri predšolskih večinoma 3 ali 4 knjige), otroke in starše spremljajo pri branju (se ob dogovorjenih terminih z njimi srečujejo, pomagajo pri izbiranju gradiva, pri razumevanju le-tega, jih spodbujajo, da vztrajajo ...). Bralci so za branje na koncu leta pohvaljeni (dobijo priznanja, knjižna darila, obišejo jih avtorji, gredo na izlete ipd.). Kadar se izvaja *bralna značka* v vrtčevski skupini, velja k sodelovanju pritegniti vse otroke in njihove starše, mentor pa mora biti podporna oseba, če starši iz kakršnih koli razlogov ne zmorejo ali ne želijo sodelovati.

Bralna značka se začne vsako šolsko leto 17. 9. (rojstni dan in dan smrti pisatelja Franceta Bevka) in se zaključi po 2. 4. (svetovni dan mladinske književnosti ali Andersenov dan), kar je odvisno od posameznega vrtca in načrtovanja dejavnosti v njem.

Slika 2: Tilka Jamnik in Peter Škerl: Ostržek bere za bralno značko, 2015: 8.

Temeljni vprašanja *bralne značke* pri vseh starostnih stopnjah in v vseh bralnih skupinah sta: izbor del za branje (priporočilni sezname) in oblike, metode in načini dela, primerni za različne starostne skupine bralcev.

V predšolskem obdobju so mentorji branja vsi vzgojitelji, ki v svoji skupini vodijo *bralno značko*, nekateri vrtci pa se tesneje povezujejo s splošnimi knjižnicami, tam za mlade bralce pripravijo sezname knjižničarji. Predšolska bralna značka poteka tako, da mentor oz. skupina mentorjev pripravi seznam priporočenih knjig, otroci in starši pa praviloma s seznama (lahko pa tudi po lastni izbiri) izbirajo knjige za branje. Starši otroku doma preberejo knjigo – gre za spodbujanje družinskega branja – nato otrok v vrtcu o prebrani knjigi »poroča« (način je odvisen od starosti otroka in prilagojen njegovim zmožnostim): pred skupino samostojno povzame potek zgodbe, se nauči in recitira pesem, ob pogovoru s pedagoškim delavcem prelista slikanico, kaj nariše V nekaterih vrtcih, ki so bolj oddaljeni od knjižnic, lahko v pomoč pri izvajanju *bralne značke* uporabljajo tudi »*bralni nahrbtnik*«, v katerega vzgojitelj – mentor pripravi slikanice (večinoma 3), otrok odnese nahrbtnik domov, navadno za en teden ali dva, starši mu preberejo knjige, nato nahrbtnik vrne in poroča o prebranem.

Najpomembnejši kriteriji pri sestavi priporočil za branje v predšolskem obdobju so:

- kakovost dela: spoznavna, etična, estetska vrednost besedila in ilustracij,
- ustrezno razmerje med branjem domače in prevedene literature,
- ustrezno razmerje med branjem kanonske (klasične) in sodobne literature (pri *bralni znački* se pozornost tradicionalno posveča zlasti kakovostni sodobni literaturi),
- ustrezno razmerje med literarnimi in informativnimi besedili,
- primernost glede na starost bralca,
- pri mlajših otrocih sta pomembni tudi primerna oblika knjige (slikanica) in primerna dolžina besedila,
- upoštevanje drugih dejavnikov (npr. letni časi, prazniki ipd.).

Pri pripravi seznamov *predšolske bralne značke* je treba seveda dobro poznati kurikulum za vrtce. Ob vsem naštetem pa ne gre pozabiti na dejstvo, da je temeljni cilj *Bralne značke* zbujanje ljubezni do branja. Ko se je v okviru *Bralne značke* zelo intenzivno, začelo spodbujanje branja med otroki v predšolskem obdobju (*Predšolska bralna značka* se je razvila v začetku devdesetih let prejšnjega stoletja), je to pravzaprav pomenilo tudi intenzivnejši, predvsem pa zgodnejši začetek spodbujanja družinskega branja. Predšolska bralna značka se najbolj neposredno sooča z odraslimi v družini in soodvisnostjo otrok od njihovega odnosa do branja, zato je področje spodbujanja bralne pismenosti v tej starostni skupini posebej občutljivo. Vsekakor je pri *bralni znački* za delo z otroki v predbralnem obdobju ključno poznavanje bralnih interesov odraslih. V pomoč mentorjem je lahko odlična slikanica *Ostržek bere za bralno značko* Tilke Jamnik in Petra Škerla.

Tradicionalno je pomemben del *Bralne značke* usposabljanje tako profesionalnih posrednikov kot osveščanje staršev, da je razvoj bralne pismenosti proces, ki se ne zaključi s koncem prvega triletja, ampak traja vse življenje. Šele ustrezen razvoj bralne pismenosti je lahko podlaga za sprejemanje vedno bolj kompleksnih besedil (tako literarnih kot neliterarnih; tako klasičnih kot tistih, ki jih prinašajo sodobni mediji!), s katerimi se bralci srečujejo na svoji poti v odraslost. Zaostajanje na tem področju zato ni le ena ključnih zavor na poti mladega človeka do ljubitelja branja, knjig, književnosti »za vse življenje«, kar je cilj *Bralne značke*; temveč je lahko resna ovira pri vključevanju mladih v sodobno življenje nasploh.

Sklep

Spodbujanje branja profesionalnih posrednikov književnosti, v primeru *Bralne značke* so to mentorji branja, je vsekakor povezano z njihovim lastnim branjem in odnosom do knjig. Priporočila za branje mentorji najlažje uveljavijo z bralnimi seznamami, ti naj ne bodo predolgi, dopuščajo pa naj izbiro otrok in staršev. Iz predhodnih raziskav se je pokazalo, da optimalen seznam vsebuje od dvajset do trideset priporočenih knjig (poezije, proze, dramatike), na seznamih naj bodo tudi neumetnostna (informativna) besedila. Ob pripravi bralnih seznamov je potrebno paziti na primerne vsebine za neko starostno obdobje, primerno dolžino besedil, ob besedilu je potrebno izbrati tudi kakovostne ilustracije, tehten premislek velja tudi uravnoveženosti med kanonskimi in sodobnimi besedili ter med prevodnim in domačim leposlovjem, vseskozi pa je sezname treba posodablјati. Pri

pripravah je zaželeno timsko mentorsko delo. Ob vsem tem je pomembna tudi možnost svobodne izbire del izven seznamov. Ta mentorju omogoči vpogled v bralni in siceršnji razvoj posameznega bralca, bralcu pa pomaga pri razvoju v samostojnega aktivnega ljubitelja branja, knjig in književnosti.

Opombe

¹ Besedna zveza Bralna značka® je registrirana blagovna znamka Zveze prijateljev mladine Slovenije

Literatura

- Dragica HARAMIJA, 2016: Bralna značka. *Didaktičko-metodički pristupi i strategije - podrška učenju i razvoju dece = Didactic and methodological approaches and strategies - support to children's learning and development*. Miroslava Ristić (ur.), Ana Vujović (ur.). Beograd: Učiteljski fakultet. 2016, str. 445–455.
- Dragica HARAMIJA in Manca PERKO, 2011: Bralna značka in njenih petdeset let. *Slavistika v regijah*. Boža Krakar Vogel (ur). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 127–131
- Tilka JAMNIK in Peter ŠKERL, 2015. *Ostržek bere za bralno značko*. Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.

Univerza v Mariboru

Pedagoška fakulteta

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Družinska pismenost je ena izmed vrst pismenosti, ki je izredno pomembna za otrokov vsestranski razvoj. Omogoča razvoj komunikacije od otrokovega najzgodnejšega obdobja tako znotraj družine kot kasneje tudi izven nje. Pri tem je izjemnega pomena strokovna podpora institucij, v katere je otrok običajno vključen že v svojih prvih letih. Pričujoči zbornik dobrih praks Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju prinaša dragocene primere dobre prakse tistih, ki so v delo s predšolskimi otroki neposredno vključeni kot strokovni delavci v vrtcu.

Izv. prof. dr. Melita Zemljak Jontes

Primeri dobre prakse, predstavljeni v zborniku, upoštevajo vsa temeljna načela družinske pismenosti in prinašajo raznolike in še kako potrebne primere dobre prakse tistih, ki so v delo s predšolskimi otroki neposredno vključeni kot strokovni delavci v vrtcu. Spoznanja kažejo pozitivne učinke na razvoj družinske pismenosti na različnih področjih otrokovega razvoja in temeljijo na različnih kurikularnih vsebinah. Zbornik Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju predstavlja dragocen prispevek k spodbujanju in razvijanju družinske pismenosti pri vsakdanjem delu s predšolskimi otroki, in sicer tako v vrtcu kakor tudi v družinskem okolju.

Doc. dr. Simona Pulko

ISBN 978-962-286-094-3

9 789612 860943

